

Megtört a Fidesz legyőzhetetlenségének mítosza

A Friedrich-Ebert-Stiftung és a Political Capital közös tanulmánya az elmúlt választások következményeiről

László Róbert
Molnár Csaba

Budapest
2019. október 30.

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	3
A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁRÓL	3
AZ ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS TANULSÁGAIRÓL	3
A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA	6
MAGYARORSZÁG LAKÓNÉPESSÉGE	6
A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT	7
A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉS SZERINT	9
A FIDESZ KÉT 2019-ES VÁLASZTÁSON ELÉRT EREDMÉNYÉNEK ÉRTÉKELÉSE	14
ELTÉRŐ ELLENZÉKI STRATÉGIÁK	17
AZ ELTÉRŐ TÉT	17
AZ ELTÉRŐ VÁLASZTÁSI RENDSZEREK	18
A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS VÁLASZTÁSNAK ÁTSZABÁSA ÉS ANNAK POLITIKAI KÖVETKEZMÉNYEI 2014-BEN	18
ELLENZÉKI KOORDINÁLT INDULÁS A 2014-ES BUDAPESTI ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSON	19
ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS(-HIÁNY) 2018-BAN	20
A 2018-AS ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEK TANULSÁGAI	22
Egyéni kerületek, ahol az ellenzéki pártok jelöltjeire leadott össz-szavazat több, mint a Fidesz-KDNP jelöltje által gyűjtött szavazatok száma	23
A 2019-ES EURÓPAI PARLAMENTI VÁLASZTÁS ÉS A FELKÉSZÜLÉS AZ ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSOKRA	26
AZ ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS EREDMÉNYE A 2019-ES ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSON	28
A részletes eredmények	28
Budapest	30
Megyei jogú városok	30
További tízezer fő fölötti települések	30
A 2019-es önkormányzati választáson tapasztalt átrendeződés	31
Következtetések	33

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁRÓL

- **A Fidesz mozgósító ereje változatlanul erős**, nagy számban képesek újabb szavazókat is bevonni, a nagyobb városokban és a fővárosban is. A kisebb településeken továbbra is jelentős az elköteleződés a kormányoldal irányába, aminek részben az értékválasztás, részben a kiszolgáltatottság, részben az ellenzéki beágyazottság hiánya az oka. Mindez azonban **nem feltétlenül elegendő a többség megtartásához**, a többségi elv szerint működő választásokon a mandátum elnyeréséhez.
- **Minél kisebb egy település, annál nagyobb a Fidesz támogatottsága** – 9 választás adatait elemezve ez a tendencia rajzolódik ki. **A fővárosi és a kistépülési eredmények közötti olló a 2018-as országgyűlési választás óta nyílik tovább.**
- Attól, hogy a Fidesz felülreprezentált a kisebb településeken, **szavazóinak bő egyharmada a fővárosban vagy a 23 megyei jogú város valamelyikében él.**
- A megyék között Vas, Bács-Kiskun és Győr-Moson-Sopron a három legerősebb Fidesz-bástya. A pártlista jellemzően ezekben érte el a legjobb eredményeit az utóbbi EP- és országgyűlési választásokon. Az erőssorrend másik végén Budapest, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megye helyezkedik el.
- A 2019-es önkormányzati választás megyei listás adatai nem hagynak kétséget afelől, hogy Budapesten és a 23 megyei jogú városon kívül a Fidesz fölénye hatalmas mértékű. **Míg 2014-ben még 48-61% között szóródott a 19 megyében a Fidesz támogatottsága, 2019-ben már 51-69% között.** A (Budapesten és a megyei jogú városokon kívüli) országos átlaga 4,6 százalékponttal **57,2%-ra erősödött öt év alatt.**
- A 2019-es EP-választáson a Fidesz a 2018-as listás eredményeihez képest **minden budapesti kerületben és megyei jogú városban javítani tudott szavazatarányán**, ami jól jelzi, hogy nem kizárólag a kisebb településeken van tartaléka a kormánypártnak.
- **A Fidesz polgármesterjelöltjeinek döntő többsége még a budapesti kerületekben és a megyei jogú városokban is több szavazatot szerzett, mint öt évvel korábban.** Ez azonban már sok helyen nem volt elegendő a mandátumszerzéshez, aminek legfőbb oka a korábbinál hatékonyabb ellenzéki együttműködés.

AZ ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS TANULSÁGAIRÓL

- Az ellenzék úgy tudott polgármesteri székeket szerezni, hogy fideszes ellenfele szinte sehol nem gyengült. A korábbiaknál hatékonyabb ellenzéki együttműködés következtében **a 2014-es önkormányzati választáshoz képest nagyobb számban tudott az ellenzék újabb szavazókat megmozdítani, mint a Fidesz.** Ez utóbbi mögött a következő okok húzódnak meg:
 - » 2006 óta először volt olyan **főpolgármester-jelöltje** az ellenzéknek, akiről el lehetett hinni, hogy képes lehet legyőzni fideszes ellenfelét. Ez elsősorban Budapesten húzta a kerületi kampányokat, de országosan is volt hatása.

- » Az öt évvel korábbi önkormányzati választáshoz képest **nagyobb számban** voltak **hiteles, helyben beágyazott polgármesterjelölt**jei az ellenzéknek (de megközelítőleg sem az összes budapesti kerületben és megyei jogú városban). Bár főleg a nagyobb városokban sokan Orbán-ellenes népszavazásként tekintettek az önkormányzati választásra, az ellenzéknek sikerült azt a réteget is megszólítania, amelyik helyi problémákra várt választ a jelöltektől.
 - » A Fidesz által uralt médiatér és a köztéri hirdetésekhez való hozzáférés szinte teljes ellehetetlenülése okán az ellenzék megértette, hogy két fő csatornája maradt, ahol elérheti a választóit: **a közösségi média és a közvetlen jelenlét** (utóbbi alatt a door-to-door kampánytól a kitelepüléseken át a telefonos megkeresésig terjedő eszköztárat értjük). Az egyik legmeglepőbb fejlemény, hogy a különböző ellenzéki pártok, jelöltek kampánycsapatai viszonylag hatékonyan összehangolták a munkájukat.
 - » A **Borkai-botrány** konkrét hatása ha pontosan nem is mérhető, feltételezhető, hogy az ellenzék mellett 2019-ben megmozduló pluszszavazók egy részére ez is mobilizáló hatással volt. Ezeknek a Fidesztől távolodó szavazóknak integrálása kulcskérdés az ellenzék számára a további építkezés szempontjából.
- **A 14 budapesti kerületi ellenzéki győzelem** kettősen megítélhető: egyrészt **jelentős előretörés**, főleg a korábbi állapothoz és a mérsékelt elvárásokhoz képest, másrészt már a 2018-as országgyűlési választási adatok azt mutatták, hogy az összes budapesti egyéni kerületben lényegesen több szavazatot gyűjtöttek a különböző ellenzéki jelöltek kormánypárti riválisuknál. Így aztán az sem lett volna teljesen irreális forgatókönyv, hogy szinte az összes kerületben az össz-ellenzéki jelölt győzedelmeskedik 2019-ben. Ehhez képest **a Fidesz 9 ellenzéki polgármesterjelölt győzelmét meg tudta akadályozni.**
 - **A 10 megyei jogú városban szerzett ellenzéki polgármesteri cím is felülmúlta az előzetes várakozásokat.** Ha viszont azt vesszük alapul, hogy már a 2018-as országgyűlési választáson a 23-ból 21 városban többen szavaztak ellenzéki jelöltekre, mint fideszesre, és most először volt szinte mindenhol össz-ellenzéki jelölt, a mérleg már nem is annyira kedvező az ellenzéknek nézve. Mindez jelzi a jelöltek fontosságát (távolról sem minden megyei jogú városban sugározta magából az ellenzéki jelölt a győzni akarást), illetve azt is, hogy bár jelentős az átszavazási hajlandóság az ellenzéki szavazók körében, **a különböző ellenzéki jelöltekre leadott szavazatok nagyon messze vannak attól, hogy automatikusan összeadhatók legyenek.**
 - Bebizonyosodott, hogy **az ellenzéki együttműködésnek nincs alternatívája, de önmagában a kooperáció még nem vezet sikerre.** A 2022-es országgyűlési választás együttműködési stratégiájának kialakítása még várat magára, **az önkormányzati választási modellből nem következik egyértelműen, hogy melyik utat érdemes választani.** Ami biztos: az egyéni kerületekben egyetlen össz-ellenzéki jelöltnek van csak esélye a Fidesz kihívójaként megjelenni, míg a *külön vs. közös lista* vitájában mindkét megoldás mellett szólnak érvek.
 - » Az önkormányzati választás rengeteg szinten zajlik, ezért jóval nagyobb a tere az együttműködésnek. Ezzel szemben egy országgyűlési választáson mindössze 106 egyéni mandátumon osztozkodhat az összes – együttműködésre hajlandó – párt. A 2022-es választásig hátralévő két és fél évben **a konszenzusos egyéni jelöltek megtalálása és felépítése** az ellenzék talán legfontosabb feladata.

- » Ennél is nehezebb **a konszenzusos miniszterelnök-jelölt** megtalálása, amiből a polgármester- és egyénképviselő-jelöltekkel ellentétben csak egy lehet, és ami nem csak személyi kérdés, hanem **a pártok közötti vezető szerepről** is szól. A legtöbb akna itt van, nem a közös *lista vs. koordinált indulás* vitában.
- » Abból, hogy az ellenzéki választók sok helyen hajlandók voltak más párt polgármesterjelöltjére szavazni, még **nem következik, hogy egy országgyűlési választáson egyetlen közös ellenzéki listában látnák a megoldást**. Az esélyes, konszenzusos polgármesterjelöltek kiállítását nem kétséges, hogy díjazták a választók, de az EP-választáson az is látszott, hogy van igényük arra, hogy akár a pártokat meglepve is kifejezzék változó pártpreferenciájukat.
- » Elkerülhetetlen, hogy a 2019-ben megszerzett önkormányzati pozíciókat a pártok saját hálózatauk, népszerűségük építésére használják. Ez kódolja a **rivalizálást** a pártok között, de az már csak rajtuk múlik, hogy ez destruktívnak vagy konstruktívnak bizonyul.
- » Ahhoz, hogy a mai ellenzék a kormányváltás kapujába kerülhessen, **a kormányzóképeségükről kell** elsősorban **meggyőzni a rendkívül heterogén választóikat**. Az ide vezető első nagy lépést már megtették azzal, hogy az önkormányzati választási eredmények **összetörték a Fidesz legyőzhetetlenségének mítoszá**t. Rengeteg munka áll azonban az ellenzék előtt ahhoz, hogy tényleges kihívóként jelenhessen meg 2022-ben.
- **Ha a kistélepüléseken nem tud terjeszkedni az ellenzék, akkor az országgyűlési választókerületekben** (ahol a legtöbb vidéki választókerületben a nagyvárosokhoz kistélepülések is tartoznak) **kevés esélye lesz mandátumra váltani a városi erősödést**. Nem sok jóval kecsegtet, hogy a 2022-es választás előtt, a lakosságmozgások következtében hozzá kell nyúlni a választókerületi térképhez, s mivel a Fidesznek továbbra is megvan a kétharmados parlamentii többsége, vélhetően azokat a kerülethatárokat is módosítani fogja, amelyeket a demográfiai változások miatt nem volna indokolt.
- Bár az adatok mélyelemzése világossá teszi, hogy a Fidesz továbbra is rendkívül erős, az önkormányzati választáson tapasztalt ellenzéki térfoglalás talán legfontosabb hatása az a percepció, hogy **megtört a Fidesz legyőzhetetlenségének mítosza**. Ez az a társadalom-lélektani változás, amelyre az ellenzék a jövőben alapozhat.

A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA

MAGYARORSZÁG LAKÓNÉPESSÉGE

A KSH adatai szerint¹ 2019. január elsején Magyarország lakónépessége 9 772 756 fő volt. Az erős városiasodást mutatja, hogy mára 10 magyarból 6-an tízezer lakosnál nagyobb településen élnek, miközben ez a 167 település az összesnek csupán 5 százalékát teszi ki. Az önkormányzati választás során legrelevánsabbnak tekintett fővárosban és 23 megyei jogú városban ugyanakkor a lakosságnak kevesebb mint 40%-a él csupán. Az 1797 ezer főnél kisebb lélekszámú településen a magyarok 8%-át találjuk.

A magyarországi települések csoportosítása lakónépesség alapján (KSH, 2019. január 1.)

Település kategóriája	Települések száma	Települések aránya	Lakónépesség létszáma	Lakónépesség aránya
Budapesti kerület	23	1%	1 752 286	18%
Megyei jogú város	23	1%	1 952 485	20%
20 000 -	33	1%	928 319	9%
10 000 - 20 000	88	3%	1 222 235	13%
5000 - 10 000	124	4%	847 301	9%
2500 - 5000	307	10%	1 050 644	11%
1000 - 2500	782	25%	1 256 579	13%
500 - 1000	652	21%	475 122	5%
0 - 500	1 145	36%	287 785	3%
Összesen	3 177	100%	9 772 756	100%

2010 óta a települések tekintetében a lista végén történt jelentősebb átrendeződés. Az elvándorlás, elnéptelenedés következtében a legkisebb, 500 fő alatti települések száma növekedett, miközben az 500-10000 közöttieké csökkent. A nem megyei jogú nagyobb városok esetében a húszezer feletti települések száma csökkent, a 10-20 ezer közöttieké nőtt.

A települések számának változása 2010-2019 között, a település mérete, típusa szerinti bontásban

Település kategóriája	2019	2010	Változás
Budapesti kerület	23	23	0
Megyei jogú város	23	23	0
20 000 -	33	37	-4
10 000 - 20 000	88	83	+5
5000 - 10 000	124	133	-9
2500 - 5000	307	314	-7
1000 - 2500	782	803	-21
500 - 1000	652	672	-20
0 - 500	1 145	1 086	+59
Összesen	3 177	3 174	+3

A lakónépesség eloszlása is változott, kis mértékben. A főváros súlya némileg nőtt: míg 2010-ben a lakosság 17,2 százaléka élt Budapesten, mai arányuk 17,9 százalék. A megyei jogú és a 20000 feletti városok súlya ezzel párhuzamosan csökkent: 30,8 százalékról 29,5 százalékra. A négy 5000 alatti településcsoport közül csak a legkisebbek esetén érte el a változás az egytized százalékpontot: 2,8-ról 2,9 százalékra emelkedett kilenc év alatt az 500 lakosnál kisebb településen élők aránya.

¹ Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2019. január 1., http://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=1049215&p_temakor_kod=KSH&p_lang=HU

A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA TELEPÜLÉSTÍPUS SZERINT

Az alábbiakban arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként alakult a Fidesz támogatottsága a fenti településcsoportokban. Az egyes választások hasonló mintázatot mutatnak-e, vagy éppen ellenkezőleg, megfigyelhető-e ebben változás. A vizsgálathoz a négy EP-választás, valamint az utolsó négy országgyűlési választás pártlistás eredményeit használtuk fel. Ezeket kiegészítettük a 2019-es önkormányzati választás megyei közgyűlésekre leadott listás adataival (utóbbiakra a fővárosi kerületekben és a megyei jogú városokban élők nem szavaznak, a többi településen viszont igen, így a többi kategóriában alkalmas az összehasonlításra).

Az alábbi táblázat értékeiben az szerepel, hogy az adott választáson a Fidesz listája hány százalékos eredményt ért el az adott településtípusban. Az egyes oszlopokat megfigyelve jól látszik, hogy a pártlista minden választáson a fővárosi kerületekben érte el a leggyengébb eredményt, a legkisebb (500 fő alatti) településen pedig a legjobbat. Sőt, az az általános érvényű jellemző is kiolvasható, hogy a Fidesz támogatottsága a település méretével ellenkezően változik: a kisebb lakónépességű településeket tartalmazó csoportok felé haladva nő a pártlistára leadott szavazatok részaránya.

A Fidesz listás eredményei egyes választásokon, a település mérete, típusa szerinti bontásban

	2004 EP	2006 országgyűlési	2009 EP	2010 országgyűlési	2014 országgyűlési	2014 EP	2018 országgyűlési	2019 EP	2019 önkormányzati
kerületek	39,3%	35,1%	48,1%	46,32%	38,48%	43,7%	38,15%	41,2%	
mjv-k	45,7%	39,9%	54,7%	50,27%	39,82%	48,5%	43,19%	48,0%	
20k+	45,4%	39,6%	54,0%	49,65%	41,35%	50,0%	44,35%	49,5%	48,87%
10k-20k	49,2%	42,8%	57,4%	53,29%	43,99%	53,0%	47,40%	53,1%	53,12%
5k-10k	51,0%	44,3%	59,8%	54,90%	46,55%	56,1%	51,64%	56,6%	56,03%
2.5k-5k	52,7%	45,9%	60,8%	55,91%	47,13%	56,7%	52,88%	58,1%	58,09%
1k-2.5k	53,8%	47,2%	62,6%	57,96%	49,08%	58,7%	55,90%	61,1%	61,36%
500-1k	55,7%	50,4%	65,4%	61,12%	50,85%	60,7%	58,31%	64,0%	63,22%
0-500	57,2%	52,2%	67,9%	63,92%	53,39%	62,5%	61,22%	65,9%	64,39%

Az adatokat grafikonon ábrázolva még jobban megfigyelhető a tendencia. Ahogy haladunk a nagyobb településtípusok irányába, úgy csökken a Fidesz-lista támogatottsága. Az egyedüli törést a megyei jogú városoknál láthatjuk, de ott is csak 2010-ig: eddig az évig a Fidesz kissé jobban teljesített a kiemelt 23 városban, mint a 20000 lakos feletti, nem megyei jogú városokban. 2014-ben azonban ez megfordult, és azóta beállt.

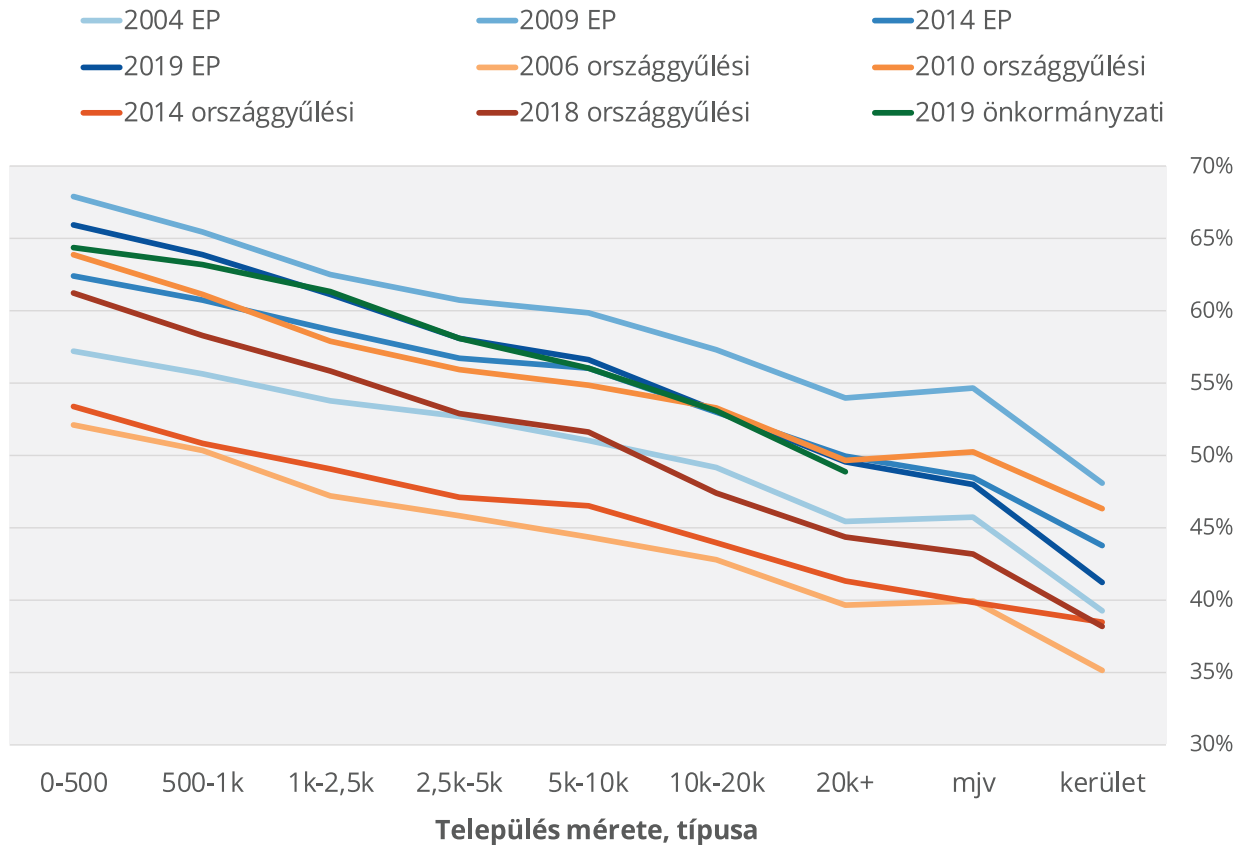
A 2004 óta vizsgált adatok tehát igazolják, hogy a Fidesz támogatottsága már hosszú ideje a településmérettel fordítottan arányosan alakul, választástól függetlenül. Minden vizsgált választásra igaz az is, hogy a Fidesz a legjobb eredményt az 500 főnél kisebb településeken, a leggyengébbet pedig Budapesten érte el. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a két eredmény között miként alakult a különbség az egyes választásokon, százalékpontban kifejezve.

Különbség a Fidesz-KDNP listájának támogatottsága között Budapesten és az 500 főnél kisebb lélekszámú településeken (százalékpont)

2004 EP	2006 országgyűlési	2009 EP	2010 országgyűlési	2014 országgyűlési	2014 EP	2018 országgyűlési	2019 EP
17,9	17,1	19,8	17,6	14,9	18,7	23,1	24,8

Jól látszik, hogy az olló az utóbbi időszakban tágul: korábban 15-20 százalék között szóródott ez az érték, a 2018-as országgyűlési választáson viszont már 23, a 2019-es EP-választáson pedig már a 25 százalékpontot is megközelítette.

A Fidesz listás eredményei egyes választásokon, a település mérete, típusa szerinti bontásban

Ezek az eredmények nem jelentik azt, hogy a Fidesz szavazótábora jellemzően falvakban élő emberekből állna. A választópolgárok zöme (és így a Fidesz szavazói is) ugyanis a nagyobb városokban él, ahogyan ezt fentebb már bemutattuk. A megfigyelt mintázat ezt annyiban módosítja, hogy a Fidesz-tábor körében alulreprezentáltak a fővárosiak és felülreprezentáltak a kistépüléseken élők.

Az alábbi táblázat a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választás esetében mutatja azt, miként alakult a szavazatok megoszlása a vizsgált településcsoportokban. Mindkét választás esetében egyaránt 4 százalékponttal elmarad a Fidesz szavazói körében a budapestiek részaránya attól, amit az összes szavazó esetében tapasztaltunk. Az alulreprezentáltság a húszezer lakos feletti településekig végig jellemző. A tíz- és húszezer közötti településeknél nincs eltérés. Az ennél kisebbek esetében pedig már megjelenik a felülreprezentáltság. Ezzel együtt is, a Fidesz szavazóinak 33-35%-a a fővárosban vagy a megyei jogú városok egyikében él.

A leadott szavazatok eloszlása a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választáson, a település mérete, típusa szerinti bontásban

Település kategóriája	2018 országgyűlési		2019 EP	
	az összes szavazó megoszlása	a Fidesz szavazóinak megoszlása	az összes szavazó megoszlása	a Fidesz szavazóinak megoszlása
Budapesti kerület	18,0%	14,5%	20,2%	16,0%
Megyei jogú város	21,1%	19,2%	21,0%	19,4%

Település kategóriája	2018 országgyűlési		2019 EP	
	az összes szavazó megoszlása	a Fidesz szavazóinak megoszlása	az összes szavazó megoszlása	a Fidesz szavazóinak megoszlása
20 000 -	10,1%	9,5%	9,6%	9,2%
10 000 - 20 000	13,3%	13,3%	12,3%	12,6%
5000 - 10 000	8,1%	8,9%	7,9%	8,6%
2500 - 5000	9,9%	11,1%	9,7%	10,8%
1000 - 2500	11,9%	14,0%	11,5%	13,6%
500 - 1000	4,6%	5,7%	4,6%	5,7%
0 - 500	3,0%	3,9%	3,3%	4,1%
Összesen	100%	100%	100%	100%

A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA FÖLDRAJZI ELHELYEZKEDÉS SZERINT

A település méretén, típusán túl arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy a földrajzi elhelyezkedés tekintetében mi mondható el a Fidesz erőviszonyairól. Mely megyék a párt bástyái, hol tekinthető gyengének a Fidesz. Illetve a megfigyelt mintázat mennyire stabil. Vannak-e erősödő, gyengülő megyék.

Ehhez nyolc jól összehasonlítható választás megyei bontású adatait vizsgáltuk. A négy EP-választását, valamint az utóbbi négy országgyűlési választás listás eredményeit. A 19 megye összesített adatain alapuló összehasonlításhoz a budapesti szavazatarányokat is csatoltuk, így összesen 20 területegység szerinti bontásban számoltuk ki a nyolc választáson a Fidesz listáira leadott voksok arányát. Az adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

A megyei erőssorrend értékeléséhez két megközelítést alkalmaztunk. Először mind a nyolc választás esetében rangsoroltuk a megyéket a Fidesz szavazataránya alapján. Ez egy egyszerű, könnyen érthető képet ad arról, hogy mely megyékben teljesít saját átlagához képest erősebben, illetve gyengébben a párt. Hátránya, hogy nem veszi figyelembe az eredmények szórását, azaz azt, hogy mekkora eltérések vannak a megyék között a szavazatarányokat illetően. Erre a második megközelítésben fókuszáltunk.

Az első megközelítés eredményeit az alábbi táblázat tartalmazza. A választások oszlopaiban a megyei helyezések eredményei jelennek meg. Az 1-es szám azt jelenti, hogy abban a megyében teljesített a legjobban a Fidesz listája, míg a 20-as azt, hogy ott a leggyengébben. Az utolsó oszlop a helyezések átlagát mutatja, az adatokat ez alapján rendeztük.

A megyék rangsora a Fidesz listára leadott szavazatok aránya alapján

Megye	2004 EP	2006 országgyűlési	2009 EP	2010 országgyűlési	2014 országgyűlési	2014 EP	2018 országgyűlési	2019 EP	Helyezések átlaga
Vas	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Győr-Moson-Sopron	3	4	3	3	2	2	2	3	2,75
Bács-Kiskun	2	2	2	2	3	3	4	5	2,88
Tolna	8	8	4	5	5	5	5	4	5,5
Hajdú-Bihar	5	5	7	6	7	6	7	7	6,25
Zala	4	3	6	7	11	7	6	6	6,25
Szabolcs-Szatmár-Bereg	10	9	12	11	4	4	3	2	6,88
Somogy	7	6	5	4	9	10	10	9	7,5
Veszprém	6	7	8	8	6	8	9	10	7,75
Fejér	9	11	10	10	8	9	11	11	9,88

Megye	2004 EP	2006 ország- gyűlési	2009 EP	2010 ország- gyűlési	2014 ország- gyűlési	2014 EP	2018 ország- gyűlési	2019 EP	Helyezé- sek átlaga
Békés	13	10	13	12	12	12	13	13	12,25
Nógrád	14	14	16	14	13	14	8	8	12,63
Pest	12	12	14	13	10	11	15	16	12,88
Baranya	15	16	9	9	17	16	19	17	14,75
Jász-Nagykun-Szolnok	16	15	17	17	14	15	12	12	14,75
Csongrád	11	13	11	16	16	17	17	19	15
Komárom-Esztergom	17	18	15	15	15	13	18	18	16,13
Borsod-Abaúj-Zemplén	18	17	19	19	19	18	16	15	17,63
Heves	19	19	18	20	18	19	14	14	17,63
Budapest	20	20	20	18	20	20	20	20	19,75

A megyék közül egyértelműen Vas megyében a legerősebb a Fidesz. Mind a nyolc vizsgált választáson itt volt a Fideszre leadott voksok részaránya a legnagyobb.

Győr-Moson-Sopron és Bács-Kiskun megye kerülhet még fel a képzeletbeli dobogóra. Jellemzően itt érte el a második, harmadik legjobb eredményét a Fidesz. Bács-Kiskun esetében azonban a pozíció romlása figyelhető meg: míg 2010-ig rendre második volt, később lejjebb csúszott és a 2018-as országgyűlési eredménye alapján már csak a negyedik, a 2019-es EP-választás eredménye alapján pedig az ötödik helyre került.

A rangsor végén is egyértelmű a helyzet. A nyolc választásból hét esetében Budapesten szerepelt leggyengébben a Fidesz. Csak a 2010-es országgyűlési választás a kivétel, ahol Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében gyengébben szerepelt a pártlista. Ez a két megye az, amelyik az összesített rangsorban is a második, illetve harmadik helyen végzett, hátulról. Ugyanakkor mindkét megyében a pozíció javulása figyelhető meg az utóbbi évek választásain. A Fidesz Heves megyei eredménye a 2018-as és a 2019-es választáson is a 14. helyezést jelentette, ami sokkal jobb pozíció, mint a korábbi választások esetében. Borsod-Abaúj-Zemplén esetében nem ennyire látványos, de azért érdemi a pozíciók javulása.

A fent említetteken kívül beazonosítható néhány megye, amelyik feljebb lépett a rangsorban és olyanok is vannak, amelyekben gyengült a Fidesz relatív pozíciója. Tolna, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Nógrád és Jász-Nagykun-Szolnok javított. Közülük különösen Szabolcs-Szatmár-Bereg tűnik ki: 2010-ig bezárólag a 9-12. helyre volt elég a Fidesz itteni eredménye. Azóta viszont nagyot ugrott előre a megye, a 2018-as országgyűlésin a harmadik, a 2019-es EP-n a második legjobb eredményt érte el itt a pártlista.

A második megközelítés nemcsak azt veszi figyelembe, hogy a választásokon mi volt az egyes megyék pozíciója a rangsorban, hanem azt is, hogy a megyei szavazatarányok között mekkora volt a távolság. Ez jobban árnyalja a megyék közötti eltéréseket, pontosabb képet ad az erőviszonyokról. Ennek során először a vizsgálatunkban szereplő összes választás esetében kiszámoltuk a 19 megyében és a fővárosban kapott szavazatarányok átlagát², majd megnéztük, hogy a megyei eredmények ettől mennyire, hány százalékponttal térnek el.

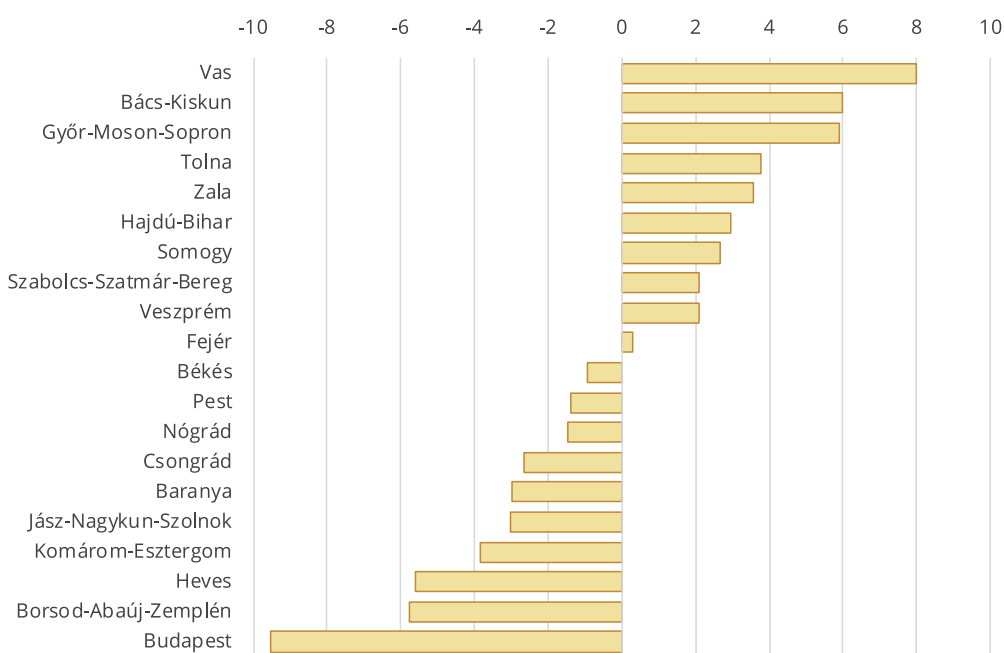
Az alábbi táblázatban található értékek azt jelentik, hogy hány százalékponttal tért el az adott megyében a Fidesz-lista eredménye a megyék átlagától. A pozitív érték azt jelenti, hogy a megye az átlagnál jobb, a negatív azt, hogy az átlagnál gyengébb eredményt ért el. Az utolsó oszlopban ezeknek az eltéréseknek az átlagát számoltuk ki, a listát ez alapján rendeztük csökkenő sorrendbe.

² A megyei átlag számításakor egyszerű számtani átlagot használtunk, nem vettük figyelembe a megyék lélekszámát. Az ugyanis a nagy megyék eltéréseit kicsinyítette, a kisebbeket felnagyította volna. Mi ezzel szemben összehasonlításunkban minden megyét egyenlőnek tekintünk, ezért azokat egyenlő súllyal vettük figyelembe.

A Fidesz listára leadott szavazatok arányának eltérése a megyék átlagától az egyes választásokon, százalékpontban

Megye	2004 EP	2006 országgyűlési	2009 EP	2010 országgyűlési	2014 országgyűlési	2014 EP	2018 országgyűlési	2019 EP	Eltérések átlaga
Vas	7,50	7,41	9,92	8,62	7,38	7,91	8,49	6,65	7,99
Bács-Kiskun	7,15	6,36	6,89	6,29	5,77	6,17	4,70	4,44	5,97
Győr-Moson-Sopron	5,99	5,57	6,03	5,53	7,10	7,16	4,91	4,80	5,89
Tolna	2,95	3,19	5,93	4,53	2,25	2,45	4,36	4,65	3,79
Zala	5,33	6,24	4,68	3,06	0,25	1,99	3,17	3,76	3,56
Hajdú-Bihar	4,58	4,27	2,18	3,77	1,59	2,16	1,95	2,99	2,94
Somogy	3,03	3,30	5,89	5,48	0,44	1,40	0,69	0,98	2,65
Szabolcs-Szatmár-Bereg	0,36	1,02	-1,09	-0,32	2,32	3,26	4,88	6,28	2,09
Veszprém	3,75	3,28	1,66	2,64	1,69	1,76	1,48	0,34	2,07
Fejér	0,45	-0,69	0,28	0,01	1,45	1,46	-0,17	-0,55	0,28
Békés	-0,36	-0,48	-1,38	-0,96	-0,46	-0,94	-1,27	-1,68	-0,94
Pest	-0,22	-1,38	-1,74	-1,25	0,31	-0,74	-3,07	-2,99	-1,39
Nógrád	-2,85	-2,37	-4,41	-2,31	-1,53	-2,21	1,50	2,53	-1,46
Csongrád	-0,11	-1,60	-0,13	-3,43	-2,78	-4,43	-3,74	-5,06	-2,66
Baranya	-4,04	-5,13	1,49	0,38	-4,31	-2,46	-5,60	-4,25	-2,99
Jász-Nagykun-Szolnok	-4,59	-3,69	-5,10	-4,73	-2,09	-2,38	-0,79	-0,93	-3,04
Komárom-Esztergom	-6,18	-5,45	-3,02	-2,84	-2,28	-1,96	-4,76	-4,29	-3,85
Heves	-6,61	-6,27	-8,39	-8,38	-5,22	-6,10	-1,94	-1,75	-5,58
Borsod-Abaúj-Zemplén	-6,19	-5,25	-9,34	-8,28	-5,92	-4,88	-3,66	-2,73	-5,78
Budapest	-9,94	-8,32	-10,33	-7,83	-5,96	-9,62	-11,13	-13,20	-9,54

Látható, hogy ennél a megközelítésnél is Vas, Bács-Kiskun és Győr-Moson-Sopron a három legerősebb Fidesz-bástya. Budapest, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves pedig a három leginkább alulteljesítő. Az adatok könnyebb áttekinthetősége érdekében az alábbi ábrán mutatjuk be az átlagos eltéréseket.

A Fidesz listára leadott szavazatok arányának átlagos eltérése a megyék átlagától, nyolc választás alapján

A főváros és Vas megye nagyon kiemelkedik a rangsor két végén. Budapestet jellemzi a legnagyobb eltérés az átlagos eredménytől. A nyolc vizsgált választáson átlagosan 9,5 százalékponttal maradt el a Fidesz-lista eredménye az országos megyei átlagtól. Vas megye pedig nyolc százalékponttal jobb eredménnyel büszkélkedhet.

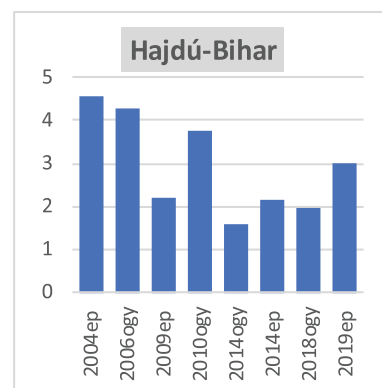
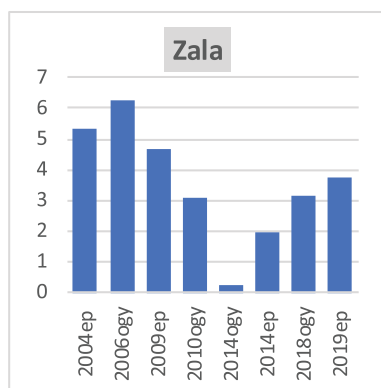
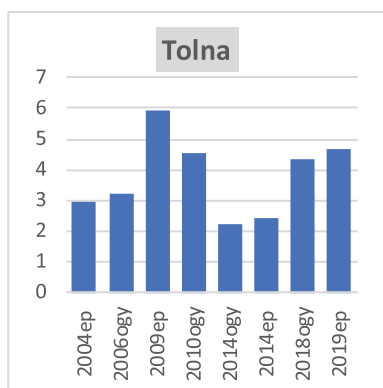
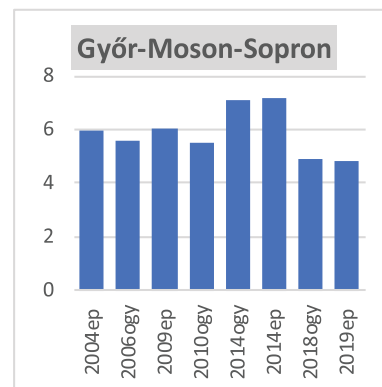
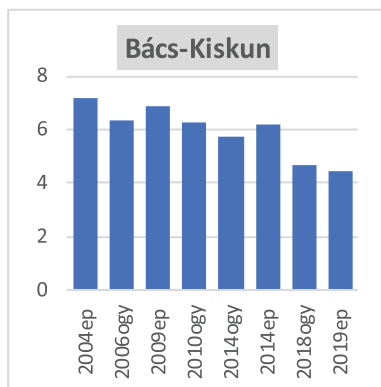
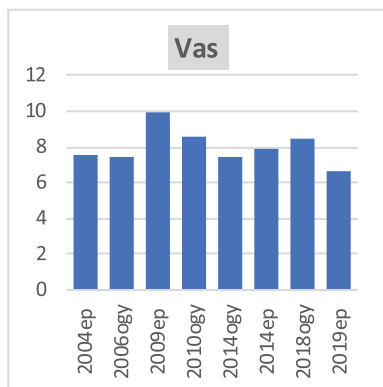
Erős fideszes megyének mutatkozik Bács-Kiskun, valamint Győr-Moson-Sopron. Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén pedig alulteljesítő. A többi megye átlagos eltérése érdemben elmarad ettől a hat megyétől. Esetükben is megfigyelhető persze eltérés, ennek mértéke azonban sokkal kisebb, mint a 3-3 megye vonatkozásában.

A második megközelítés lehetőséget teremt arra is, hogy a megyéknél megfigyeljük az eredmények időbeni változását nyolc választáson keresztül (a 2004-es EP-választástól egészen a 2019-es EP-választásig). Az alábbi húsz kis grafikon megyénként mutatja be, hogy a Fidesz-lista választáson elért átlagos eredményét az adott megye eredménye mennyivel múlja felül, vagy éppen alul.

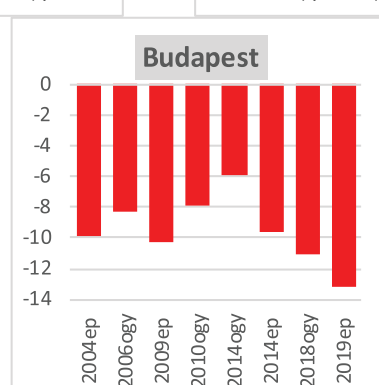
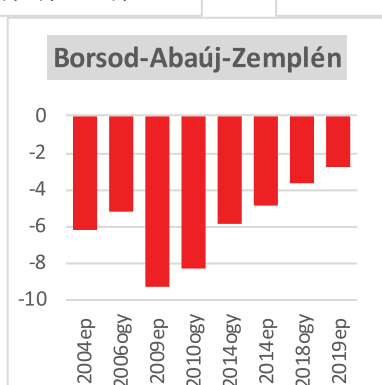
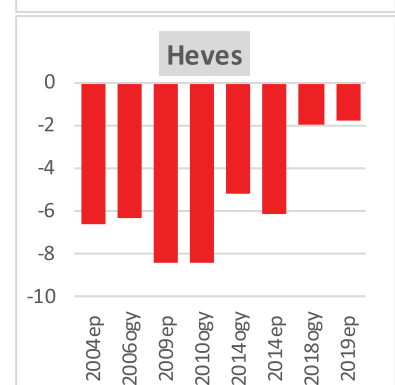
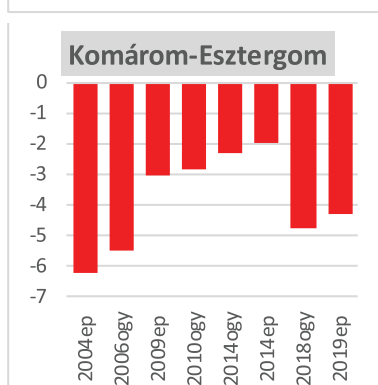
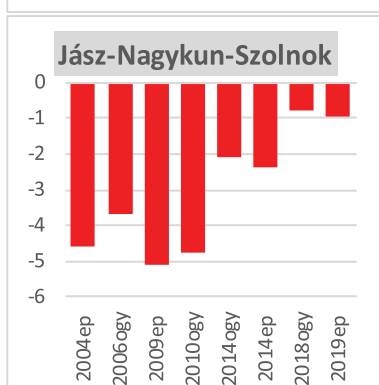
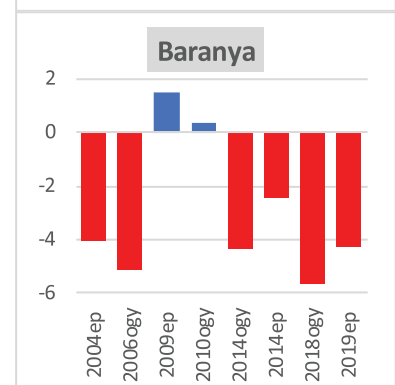
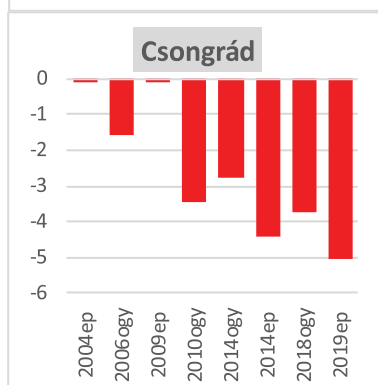
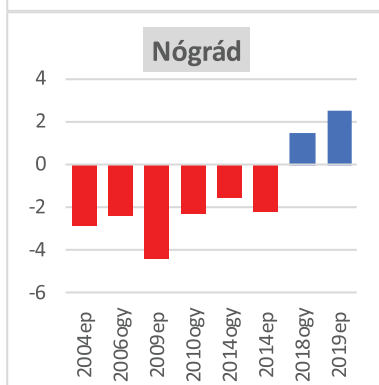
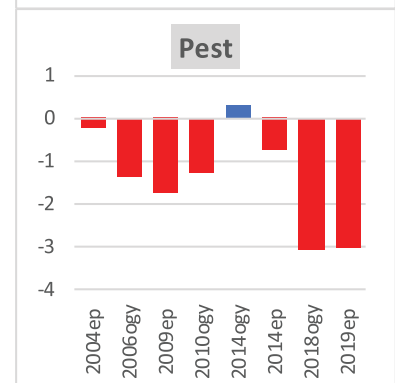
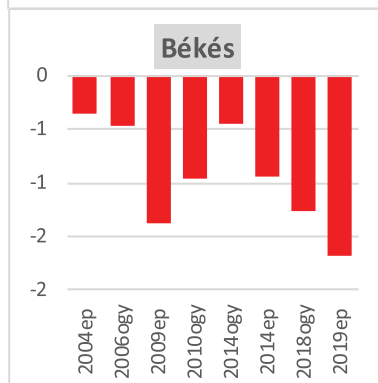
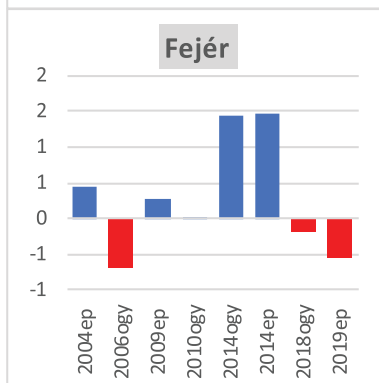
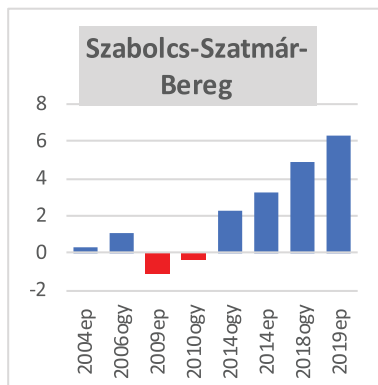
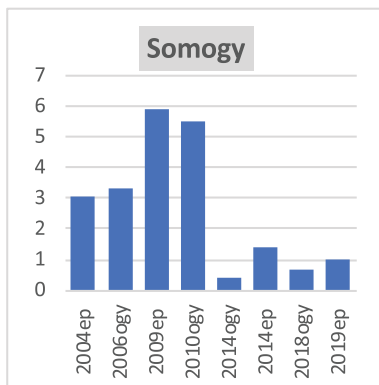
Néhány megye látványosan javuló tendenciát mutat. Esetükben az átlagos Fidesz-eredménytől való eltérés egyre nő. Ilyen Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg. Közülük több megye tartósan alulteljesítő ugyan, de a Fidesz-lista ottani eredménye egyre kevésbé marad el az átlagtól.

Olyan megyék is beazonosíthatók, ahol a pártlista relatív eredménye egyre gyengül. Bács-Kiskun megye az egyik legerősebb, de a felülteljesítés mértéke választásról választásra csökken. Veszprém megye is átlagot meghaladó eredményeket tud felmutatni, de a 2019-es EP-választáson már az átlagnál éppen csak magasabb lett a Fidesz-listára adott voksok aránya. Budapesten a 2018-as és a 2019-es választáson volt a legnagyobb eltérés az átlagtól – lefelé.

A Fidesz listára leadott szavazatok arányának átlagos eltérése a megyék átlagától, százalékpontban, megyénként

A FIDESZ SZAVAZÓTÁBORÁNAK VÁLTOZÁSA

A FIDESZ KÉT 2019-ES VÁLASZTÁSON ELÉRT EREDMÉNYÉNEK ÉRTÉKELÉSE

Annak ellenére, hogy a kormányoldal értékes pozíciókat veszített az önkormányzati választáson, az alábbi táblázatokból jól látszik, hogy szavazótábora stabil, sőt, a legtöbb helyen bővült.

A megyei listás adatok nem hagynak kétséget afelől, hogy Budapesten és a 23 megyei jogú városon kívül a Fidesz fölénye hatalmas mértékű. Öt év alatt az országos átlaga 4,6 százalékponttal 57,2%-ra nőtt. Míg 2014-ben még 48-61% között szóródott a 19 megyében a Fidesz támogatottsága, 2019-ben már 51-69% között. Egyedül Békésben szerepelt 2014-hez képest némileg gyengébben a Fidesz, a többi megyében mind erősödött. Ez nagyon erőteljes előretörés, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy 5 évvel ezelőtt is szinte egyeduralkodó volt a párt a kisebb településeken. Ha az EP-választási adatokkal vetjük össze az eredményeket (természetesen kivonva ezekből a megyei jogú városokban leadott listás szavazatokat), akkor már azt látjuk, hogy mindössze négy helyen jegyezhetett fel a Fidesz erősödést, de ebből inkább a választás elérő jellegére és tétjére lehet következtetni, nem a párt gyengülésére. (Somogyban például a Fidesztől is elvehetett szavazatokat az önkormányzati választáson 16%-ot szerző, a többi választáson viszont nem induló Somogyért Egyesület.)

A Fidesz-KDNP listás támogatottságának változása a megyékben a 2014-es önkormányzati-, a 2019-es EP- és a 2019-es önkormányzati választás során*

Megye	2014 önk.	2019 EP	2019 önk.	(2019 önk.) mínusz (2019 EP)	(2019 önk.) mínusz (2014 önk.)
Bács-Kiskun	55,7%	61,2%	60,4%	-0,7%	+4,7%
Baranya	51,1%	55,6%	57,1%	+1,5%	+6,0%
Békés	54,9%	54,2%	53,1%	-1,1%	-1,8%
Borsod-Abaúj-Zemplén	49,0%	53,9%	58,8%	+4,9%	+9,8%
Csongrád	48,5%	57,2%	54,0%	-3,2%	+5,5%
Fejér	55,1%	57,9%	57,9%	0,0%	+2,8%
Győr-Moson-Sopron	60,4%	63,1%	62,2%	-1,0%	+1,8%
Hajdú-Bihar	56,2%	60,6%	60,1%	-0,5%	+3,9%
Heves	48,4%	54,0%	60,4%	+6,5%	+12,0%
Jász-Nagykun-Szolnok	51,4%	56,3%	53,8%	-2,4%	+2,4%
Komárom-Esztergom	52,7%	51,9%	57,2%	+5,3%	+4,5%
Nógrád	53,4%	59,1%	58,2%	-0,9%	+4,8%
Pest	48,9%	51,6%	51,6%	0,0%	+2,7%
Somogy	48,0%	57,0%	52,9%	-4,1%	+4,9%
Szabolcs-Szatmár-Bereg	57,7%	65,1%	64,9%	-0,2%	+7,2%
Tolna	50,6%	60,5%	58,5%	-2,1%	+7,9%
Vas	57,8%	65,0%	61,6%	-3,5%	+3,8%
Veszprém	53,0%	56,5%	54,0%	-2,5%	+1,0%
Zala	56,8%	62,2%	61,3%	-0,9%	+4,5%
Országos átlag	52,6%	57,0%	57,2%	+0,2%	+4,6%

*Az EP-választási adatokból kivontuk a megyei jogú városokban leadott szavazatokat, így válik összehasonlíthatóvá az önkormányzati választásokon a megyei közgyűlések listáira leadott szavazatokkal.

Mivel az önkormányzati választáson Budapesten és a 23 megyei jogú városban nem szavaznak pártlistákra, ezeken a helyeken csak a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választás adatai összehasonlíthatók: mind a 23 budapesti kerületben és mind a 23 megyei jogú városban javított a kormányoldal a saját egy évvel korábbi szavazatarányán. Amellett tehát, hogy a Fidesz uralja a kisebb településeket, az ország urbánus részeire is sok energiát fordít, aminek látszik az eredménye.

A Fidesz-KDNP listás támogatottságának változása a budapesti kerületekben a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választás során (az érvényes szavazatok százalékában; félkövérrel az önkormányzati választáson az ellenzék által megnyert kerületek; sorrend az EP-választáson szerzett szavazatarány szerint)

Kerület	2019 EP	2018 országgyűlési	(2019 EP) mínusz (2018 egy.)
I. kerület	46	43	+3
XII. kerület	46	42	+4
XVI. kerület	46	41	+5
V. kerület	45	42	+3
XVII. kerület	45	40	+5
XXII. kerület	45	41	+4
II. kerület	44	41	+3
XXIII. kerület	44	39	+5
XVIII. kerület	43	39	+4
XX. kerület	43	39	+4
VIII. kerület	42	39	+3
X. kerület	42	38	+4
XI. kerület	42	40	+2
XV. kerület	42	39	+3
XXI. kerület	41	37	+4
XIX. kerület	40	37	+3
III. kerület	39	37	+2
VI. kerület	39	37	+2
IV. kerület	38	36	+2
VII. kerület	38	37	+1
IX. kerület	38	37	+1
XIV. kerület	38	36	+2
XIII. kerület	32	31	+1

A Fidesz-KDNP listás támogatottságának változása a megyei jogú városokban a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választás során (az érvényes szavazatok százalékában; félkövérrel az önkormányzati választáson az ellenzék által megnyert városok; sorrend az EP-választáson szerzett szavazatarány szerint)

Település	2019 EP	2018 országgyűlési	(2019 EP) mínusz (2018 egy.)
Sopron	55	50	+5
Zalaegerszeg	54	48	+6
Győr	53	48	+5
Debrecen	53	47	+6
Szombathely	52	49	+3
Szekszárd	52	46	+6
Kecskemét	51	48	+3
Székesfehérvár	50	46	+4
Nagykanizsa	49	44	+5

Település	2019 EP	2018 országgyűlési	(2019 EP) mínusz (2018 egy.)
Kaposvár	49	42	+7
Hódmezővásárhely	48	47	+1
Érd	48	43	+5
Eger	48	43	+5
Veszprém	47	43	+4
Salgótarján	47	43	+4
Nyíregyháza	46	41	+5
Miskolc	46	39	+7
Békéscsaba	46	43	+3
Tatabánya	44	38	+6
Szolnok	44	39	+5
Pécs	43	38	+5
Dunaújváros	41	37	+4
Szeged	41	37	+4

A fenti két táblázatból leginkább az derül ki, hogy a kerületek és városok EP-választás alapján felállított erősorrendje mérsékelten alkalmas arra, hogy előre jelezze, hol lehet egy önkormányzati választáson ellenzéki győzelemre számítani. (Erről lásd lejjebb *A 2019-es önkormányzati választáson tapasztalt átrendeződés* című részt.)

ELTÉRŐ ELLENZÉKI STRATÉGIÁK

Az ellenzéki stratégiákról szóló vita egyidős az Orbán-rendszerrel. A tisztánlátást leginkább a helyzet szélsőséges leegyszerűsítése nehezíti: az ellenzék kudarcai és részsikerei alapján mára sokan bizonyítottaknak látják a tételt, hogy csak a „teljes összefogás” lehet a recept a parlamenti választásokon, amely alatt közös egyéni jelöltek és egyetlen közös listát értenek. Mások továbbra is azt hangsúlyozzák, hogy az ellenzéki szavazótábor annyira heterogén, hogy meg kell hagyni a lehetőséget arra, hogy listán kedvenc pártjára szavazzon, ennek híján távol maradna a választástól.

Először is azt kell tisztázni, hogy az országgyűlési, az önkormányzati és az európai parlamenti választási rendszer három teljesen eltérő logika mentén működik, az egyik vagy másik választáson tapasztaltakat nem lehet egy az egyben átültetni a másikra. A választási rendszerek eltérésén túl különbözik e három választástípus tétje, a választói elvárás és a pártok érdeke is. Az alábbiakban arra törekszünk, hogy az elmúlt választások ténylegesen összehasonlítható tapasztalataiból vonjunk le árnyalt következtetéseket. Előjáróban csak azt tudjuk leszögezni, hogy egymondatos alapigazságokkal nem szolgálhatunk.

AZ ELTÉRŐ TÉT

Az **országgyűlési választásokon** a tét a központi végrehajtó hatalom megszerzése, amihez a parlamenti mandátumok több mint fele (alkotmányozó többséghez legalább kétharmada) szükséges. A győzelem tehát lemérhető egyetlen testületben megszerzett mandátumok számában.

Az **önkormányzati választás** esetén 3177 település polgármesteréről, képviselő-testületéről, 19 megyei közgyűlésről, egy főpolgármesterről és egy fővárosi közgyűlésről döntünk. Rengeteg szintje van tehát a választásnak, ahol győzteseket lehet hirdetni. Ezért is lehetséges, hogy az ellenzék úgy érezheti magát a 2019-es önkormányzati választás győztesének, hogy a pártok közül messze a Fidesz nyerte a legtöbb polgármesteri széket és a megyei közgyűlésekben is elsöprő a többsége. Budapesten viszont tagadhatatlan az ellenzék győzelme, és a korábbiakhoz képest a megyei jogú városok közül is nagy arányban törtek előre (az eddigi 4 helyett 10 városnak adnak polgármestert). A sikerkritériumok tehát sokkal puhábbak egy önkormányzati választáson.

Más okból, de ez igaz az **európai parlamenti választásokra** is, ahol mindössze 21 magyar mandátum sorsáról döntünk. A teljes Európai Parlament összetételét tekintve van csak jelentősége annak, hogy mely frakcióknak lesz többségük, a 21 magyar mandátum vonatkozásában ez nem értelmezhető. Ez a választás így teljes természetességgel alakult a pártok közötti erőviszonyok felmérésévé, és még az sem biztos, hogy a szavazatok és a mandátumok abszolút többségét besöprő párt érzi magát győztesnek – a 2019-es EP-választáson az ellenzéki átrendeződésnek jóval nagyobb jelentősége volt, mint a Fidesz ismétlődően magas szavazatarányának.

Az **ellenzéki együttműködést** az eltérő tét miatt (is) könnyebb tartalommal megtölteni és elfogadtatni a választókkal egy önkormányzati választáson. Egy parlamenti választás a kormányzásról szól, éppen ezért ott hangsúlyosan felvetődik az a kérdés, hogy a rendkívül különböző pártok képesek-e a közös kormányzásra. Ugyanez egy polgármester vagy akár egy főpolgármester mögött összezáró helyi koalíció esetén már gyakran bizonyult működőképesnek. A koalíciós kormányokról viszont a választók többségének vegyes az emlékei.

AZ ELTÉRŐ VÁLASZTÁSI RENDSZEREK

Az **országgyűlési választásokon** két szavazattal rendelkezünk, egyikkel a pártlisták, másikkal az egyéni jelöltek egyikét támogathatjuk. Előbbi az arányos, utóbbi a relatív többségi logikát követi, de – egyebek mellett – a töredékszavazatok bonyolult elszámolási módja miatt a listás ágon is érvényesül a győztest erősítő hatás.³

Az **európai parlamenti választásokon** kizárólag listás rendszerben szavazunk, az egész ország egyetlen választókerületet alkot, csak az ötszázalékos küszöb torzítja némileg a választási eredmény arányosságát a győztes javára.

Az **önkormányzati választás** különböző szintjein eltérő logika mentén szavazunk. A polgármestereket, a főpolgármestert és a 10 ezer fő fölötti településeken az egyéni választókerületi képviselőket a relatív többségi logikával választjuk: aki a legtöbb szavazatot kapja – függetlenül attól, hogy megszerzi-e azok többségét – elnyeri a mandátumot. (Ugyanígy működik az egyéni kerületi képviselők választása az országgyűlési választásokon.) A 10 ezer fő fölötti települések képviselő-testületeibe kompenzációs listáról is bekerülnek képviselők, de ezekre nem szavazunk közvetlenül. A rendszer többségi logikáját ez csak kis mértékben tompítja (korábban átalagosan 60-40 arányban kerültek be egyéni, illetve listás képviselők a közgyűlésekbe, a 2010-es módosítások⁴ következtében ez átlagosan 72-28-ra módosult). A 10 ezer főnél kisebb lélekszámú településeken egyéni listás rendszerben választjuk a képviselőket: a jelöltek közül legfeljebb annyi név mellé tehetünk X-et, ahány tagú a képviselő-testület. A megyei közgyűlési listákra a 19 megye nem megyei jogú városban lakó választópolgárai szavazhatnak csak; az ő voksaik alapján arányosan osztják el ezeket a mandátumokat, amelyeket csak a bejutási küszöb torzít (az országgyűlésihez hasonlóan egy jelölő szervezet esetén 5%, két jelölő szervezet esetén 10%, kettőnél több jelölő szervezet esetén 15%).

A fővárosi közgyűlés megválasztásának történetét írjuk csak le részletesebben, mivel ez az egyetlen szint, ahol a választási rendszer teljes egészét átszabták a 2010 előtti állapothoz képest, ráadásul nem is az önkormányzati választási törvény 2010-es átfogó módosításakor, hanem 2014-ben, az európai parlamenti választást követően, nem függetlenül annak eredményétől.

A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS VÁLASZTÁSNAK ÁTSZABÁSA ÉS ANNAK POLITIKAI KÖVETKEZMÉNYEI 2014-BEN

Rogán Antal és Kósa Lajos 2014. május 30-án, az európai parlamenti választások után öt nappal – és az októberben esedékes önkormányzati választás előtt bő négy hónappal – jelentette be a fővárosi választási rendszer gyökeres átalakítását, egyidejűleg 18 kormánypárti képviselő benyújtotta a vonatkozó törvényeket módosító csomagot.⁵ A legfőbb változás az volt, hogy míg korábban – a 19 megyei közgyűlés megválasztásához hasonlóan – Budapesten is tisztán listás rendszerben választották a Fővárosi Közgyűlés tagjait, addig 2014-től a főpolgármester mellett a 23 kerületi polgármester és 9 kompenzációs listán bejutott képviselő szerezheti meg a – 2010 óta változatlanul – 33 budapesti közgyűlési mandátumot. A kompenzációs listára a vesztes kerületi polgármesterjelöltekre leadott szavazatok kerülnek fel, és ezek arányában osztják ki a mandátumokat. Bevezették a kettős többséget is: a fővárosi közgyűlési szavazásoknál nem elegendő, ha a 33 képviselőből 17-en igennel szavaznak, a határozathozatal csak akkor eredményes, ha a 23 kerületi polgármesterből egyidejűleg legalább annyian szavaznak igennel, amennyien képesek lefedni a budapesti összlakosság több mint

3 Részletesebben itt: Political Capital: *Félúton a választási reform*, 2012. április 19., http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/PC-FES_ConferencePaper_FelutonAVasztasiReform_120417.pdf

4 2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000050.tv>

5 T/146. törvényjavaslat Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról szóló 2010. évi L. törvény, valamint a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény módosítására, 2014. május 30., <https://www.parlament.hu/irom40/00146/00146.pdf>.

felét. A jogszabállyal kapcsolatban bár alapjogi aggályok is felmerültek, az Alkotmánybíróság elutasította ezeket, és a jogszabály már 15 nappal a benyújtását követően hatályba is lépett.⁶

A budapestiek így 2014. október 12-én és 2019. október 13-án már a rapid módosításnak megfelelően, közvetve választották meg a Fővárosi Közgyűlés tagjait. A Fidesz ezzel a fővárosra is kiterjesztette a többségi logikát, amely az általa egyoldalúan kialakított új országgyűlési választási rendszernek is meghatározó eleme. A politikai motiváció világos: relatív többséggel is könnyen lehet abszolút, sőt akár minősített többséget szerezni. A vállalkozás ugyanakkor – ahogy azt már a 2019-es önkormányzati választás előtt is számtalanszor megírtuk⁷ – nem kockázatmentes, hiszen egy együttműködésre képes ellenzék ugyanúgy profitálhat a rendszer győztest erősítő hatásából, mint a törvény megalkotói, ahogy ezt a 2019-es választási eredmény végül igazolta is. A 2014-es módosítás néhány részlete azonban egyértelműen az akkori aktuális ellenzéki erőviszonyokra is reflektált, amelyet az ellenzéki stratégiák jobb megértése okán érdemes feleleveníteni.

Az országgyűlési választáson elegendő, ha az egyéni választókerületek egynegyedében van jelöltje egy pártnak, máris állíthat országos listát. Ehhez képest a 2014-es módosítás szerint a 23 fővárosi kerület több mint felében, 12 helyen kell egy pártnak polgármesterjelöltet állítania ahhoz, hogy az önkormányzati választás során fővárosi kompenzációs listát állíthasson. Abban a hipotetikus esetben, amikor a kormányoldaltól balra két formáció küzd egymással, könnyedén feloszthatják egymás között a 23 kerületet, mindössze egy helyen kellene egymás ellen is jelöltet állítaniuk, máris meglenne mindkettőjüknek az önálló kompenzációs listája. A 2014-es országgyűlési, majd az EP-választás azonban világossá tette, hogy az együttműködésre akkor többé-kevésbé hajlandó ellenzéki formációk között nem maradt egyetlen nagy szereplő, amelyhez a két kisebbnek igazodnia kellene, hanem – legalábbis a fővárosban – három hasonló támogatottságú formáció készülhetett az őszi önkormányzati választásra: az EP-választáson a DK 13,1 százalékot, az Együtt–PM 13,07 százalékot, az MSZP 11,5 százalékot szerzett Budapesten (az LMP ekkor még kategorikusan elzárkózott az együttműködéstől, a Jobbikkal való kooperáció pedig még fel sem merült komolyan). Ez rögtön meg is magyarázza, miért nem elégedett meg a Fidesz a kompenzációslista-állítás feltételeként a kerületek negyedével, esetleg harmadával.

ELLENZÉKI KOORDINÁLT INDULÁS A 2014-ES BUDAPESTI ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSON

Így, hogy a 2014-es törvénymódosítás szerint tehát a kerületek több mint felében kellett már polgármesterjelöltet állítani a kompenzációs listáért, két lehetősége maradt az akkori három szereplőnek. Az egyik, hogy legalább ketten közülük, de inkább mindannyian közös polgármesterjelölteket és közös listát állítanak. Mivel azonban a 2014-es országgyűlési választási faskót sokan – mind a pártok, mind a véleményformálók, mind a választók részéről – a közös indulásnak tudták be, komolyan senki sem számolt ezzel a forgatókönyvvel. A másik – végül befutónak bizonyult – lehetőség a 2013-ban kis híján országosan tető alatt hozott ún. koordinált indulás átültetése volt a fővárosi választásra, de ez súlyos áldozatokkal járt. Hét kerületről lényegében le kellett mondaniuk: ezekben mindhárom politikai erő állított polgármesterjelöltet. Ahhoz, hogy mindannyiuknak meglegyen a legalább 12 jelöltjük, a fennmaradó 16 kerületből 5-5-5-öt kellett megkapniuk, és egyetlen kerület (a XX.) maradt, ahol megengedhették maguknak, hogy közös, MSZP–DK–Együtt–PM-es jelöltként indítsák el Szabados Ákost („ekkor még nem sejtették”, hogy 5 évvel később épp az ekkor még legkonszenzusosabb jelöltjüket csábítja át a Fidesz).

6 Erről részletesebben: László Róbert: Politikai megfontolások az önkormányzati választási rendszer módosításai mögött, in: Ellensúly, 2019/2., https://ellensuly.hu/fooldal/politikai-megfontolasok-az-onkormanyzati-valasztasi-rendszer-modositasai-mogott?fbclid=IwAR0YEiPO6jsZ6-g5_RA3IgmrdDsjEzQoy3izx-eaUMYVqGBm5lQcMWazXU8

7 Például az előző lábjegyzet alatti cikkben, vagy itt: László Róbert: Két választási reform között? – Tanulmány a Political Capital és a Friedrich Ebert Alapítvány budapesti irodája által közösen szervezett konferenciához, 2015. október 15., http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/FES_PC_tanulmany_20151015_interactive.pdf

A Fidesz számítása bejött: 2014 nyarán az ellenzéki diskurzus sokkal inkább a budapesti összefogás mikéntjéről, mintsem a fővárosi vezetés ütőképes alternatívájának felmutatásáról szólt.⁸ Kompenzációs listát tehát mindhárom szereplőnek (rajtuk kívül a Fidesz–KDNP-nek, a Jobbiknak és az LMP-nek) sikerült állítania, a politikai fordulat viszont elmaradt. 2010-ben négy kerületben nyert nem fideszes jelölt (XIII., XIX., XX., XXIII.); 2014-ben az ellenzék ugyanezeket nyerte meg, és mindössze további két kerületet hódított vissza (XIV., XV.), de ez utóbbiaknál a közgyűlési többséget már nem szerezte meg.⁹ Ami a Fővárosi Közgyűlést illeti, a 33-ból 20 mandátumot a Fidesz nyert (17 polgármester, egy főpolgármester, két kompenzációs listás mandátum), a többi szereplő 13 mandátumon osztozott.

A koordináció csak a fővárosra fókuszált, így egyáltalán nem volt meglepő, hogy a 23 megyei jogú város közül a balközép ellenzék csak Szegeden (Botka László) és Salgótarjánban (Dóra Ottó) tudott nyerni, harmadikként befutott még Békéscsaba, ahol a Jobbik által is támogatott független Szarvas Péter győzte le kormánypárti kihívóját (hogy aztán öt évvel később ő is fideszes támogatással újrázzon).

Egy országgyűlési választáson esetlegesen kialakítandó koordinált induláshoz azonban csak minimális adalékul szolgálnak a 2014. őszi tapasztalatok. Vannak, akik szerint az ellenzék budapesti kudarca bebizonyította a koordinált indulás életképtelenségét, pedig valójában az együttműködés csak részlegesen valósult meg. Az LMP (és a Jobbik) távol maradt, ráadásul abban a speciális politikai helyzetben eleve le kellett mondania az ellenzéknek hét kerületről; ilyen jelentős áldozatot egy országgyűlési választáson nem szükséges hozni. Ha van mégis tanulsága a 2014-es budapesti epizódnak, akkor az az, hogy az ellenzéki együttműködés bármely módja, így a koordinált indulás is csak akkor lehet hatékony, ha abban a Fidesz ellenzékének minden komoly szereplője valamilyen módon részt vesz.

ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS(-HIÁNY) 2018-BAN

Az ellenzéki pártoknak a 2018-as országgyűlési választásra sem sikerült megoldást találniuk az együttműködés és versengés dilemmájára. Az ellenzéki kooperációt ebben az időszakban leginkább a stratégianélküliség, az ellenérdekeltség és az ad hoc akciók jellemezték.

A választási kampányhoz közeledve a Fidesz előnye töretlen volt, az ellenzéki pártok pedig egészen különböző problémákkal küzdöttek.

- Az **MSZP**-ben 2017 során egy rövid ideig úgy tűnt, Botka László miniszterelnök-jelöltségével kezdődhet új fejezet a párt életében, ez a kezdeményezés azonban elbukott, a kilátástalanságból végül a **Párbeszéd**del való szövetségre lépés és Karácsony Gergely miniszterelnök-jelöltként való megnevezése vezetett ki. Bár az MSZP általában a szélesebb körű – közös jelöltekkel és egyetlen közös országos listával operáló – együttműködést szorgalmazza, a **DK**-val még 2017-ben a koordinált indulás logikáját alkalmazva osztották fel egymás között a 106 egyéni kerületet: az akkori bejelentés szerint 60 körzetben az MSZP–Párbeszéd, 46-ban a DK indíthatott egyéni jelöltet, de külön pártlistákat állítva.
- Ekkorra már ugyanakkor a **Jobbik**ra tekintett fő ellenfeleként a kormányoldal, nem függetlenül attól, hogy a Simicska Lajos tulajdonát képező köztéri hirdetőfelületeken szinte folyamatosan zajlott a párt kampánya. A kutatások alapján bár a Jobbik nem közelítette meg a Fidesz támogatottságát, nem lehetett kizárni, hogy a választás közeledtével elfoglalja a legesélyesebb kihívó szerepét. Ekkor jött

8 Az ellenzék a saját dolgát is megnehezítette azzal, hogy nem építette fel Tarlós István kihívóját, majd a nyáron megnevezett Falus Ferencet is visszaléptetni kényszerült.

9 A XXIII. kerület külön kategória: itt az 1994 óta hivatalban lévő, független Geiger Ferencnek olyannyira nem volt alternatívája, hogy az sem nehezítette meg a dolgát, hogy ez volt a hétből az egyik kerület, ahol mindhárom koordináló ellenzéki erő indított önálló polgármesterjelöltet.

az Állami Számvevőszék 660 milliós büntetése¹⁰, ami a teljes kampány során védekező pozícióba és létbizonytalanságba szorította a pártot.

- Az **LMP**-ben a választást megelőzően még sikerült valamelyest összezární és a kampányra összpontosítani, de a belső feszültségek (amelyek egyik legfontosabb eredője a többi ellenzéki párttal való együttműködéshez fűződő viszony) már ekkor erodálták a pártot.
- Az **Együtt**nek és a **Párbeszéd**nek még 2017 őszén volt egy kezdeményezése, amely egy új ellenzéki pólus létrehozását célozta, de nem sikerült megnyerni hozzá sem az LMP-t, sem a Momentumot. A Párbeszéd MSZP-hez gravitálása után végül az Együtt is önállóan vágott neki a kampánynak.
- A **Momentum** a 2017. eleji Nolinpia-projektjével szerzett országos ismertséget, de az az ambíciója, hogy ők váljanak az ellenzéki oldal meghatározó politikai erejévé, nem vált valóra, sőt, ekkor még nem váltak igazán fajsúlyos ellenzéki szereplővé sem, így az ellenzéki együttműködésnek is csak (néhány egyedi esetet leszámítva) mellékszereplői lehettek.

Mindennek következményeként nem meglepő, hogy átfogó együttműködés nem született; az MSZP-Párbeszéd és a DK megállapodásán felül egyedi döntések következtében történtek csak további visszalépések.

- A néppártosodó **Jobbikkal** való balközép együttműködés bár már az értelmiségi diskurzus része volt ekkor, az ideológiai különbségek, a Jobbik vezetése (Toroczka László ekkor még a párt alelnöke) és tagsága túl távol volt még ettől ahhoz, hogy egyáltalán politikai realitása legyen az együttműködés bármely módjának. Voltak ugyan érintkezések a Jobbik és a bal-közép ellenzéki pártok vezetői között annak érdekében, hogy néhány kerületben lépjenek vissza egymás jelöltjei javára, ebből semmi sem valósult meg: a Jobbik mind a 106 egyéni kerületi jelöltjét állva hagyta.
- Az **MSZP-Párbeszéd** és a DK az eredeti megállapodást követően 4-4 jelöltjét léptette vissza különböző ellenzéki pártok jelöltje és két független jelölt javára, összesen tehát 98 egyéni kerületben maradt saját jelöltjük. (Az együttműködési stratégia hiányát és az események ad hoc jellegét jól jellemzi, hogy a szekszárdi központú Tolna 1-esben a választást megelőző napon, a határidő lejártá előtt néhány perccel lépett vissza Harangozó Tamás Hadházy Ákos javára).
- Az **LMP**-nek végül 100 kerületben maradt állva jelöltje, a 6 visszalépés mögött viszont voltak egyéni akciók, amelyek az elnökség jóváhagyása nélkül történtek; ezek az ügyek vezettek a párt itt nem részletezett etikai bizottsági eljárásaihoz.
- A **Momentum** jobb híján egyoldalúan léptette vissza jelöltjeit azokban a kerületekben, ahol úgy ítélte meg, ezen is múlhat az ellenzéki mandátum. Végül 83 egyéni kerületben indultak el (véltetően azért sem mentek 80 alá, mert akkor a kampányfinanszírozási törvény szerint vissza kellett volna fizetniük körülbelül 150 millió forintnyi kampánytámogatást).
- Az **Együtt**nek eleve nem volt olyan szándéka, hogy minden kerületben jelöltet állít, végül 30-an maradtak versenyben (27 alatt elveszítették volna a 150 millió forintos kampánytámogatást, amit később mégis vissza kellett fizetniük, mivel országosan nem érték el az 1%-os listás támogatottságot).

Átfogó együttműködés annak ellenére nem jött létre, hogy erőteljes volt a nyomás az ellenzéki szavazók és a véleményformálók irányából. Ez termelte ki mások mellett a *Közös Ország Mozgalom*, a *Viszlát, Kétharmad!*, a *Taktikai Szavazás* és a *V18* akcióit. Mindegyikük célja az volt, hogy a választópolgárok kezébe olyan receptet

10 Állami Számvevőszék: Észrevételezésen a Jobbik ellenőrzésének jelentéstervezete, 2017. december 6., <https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/eszrevetelezesen-a-jobbik-ellenorzesenek-jelentestervezete>, lásd még: László Róbert: A rendőrség Pikó-kampány elleni bevetése újabb szintlépés, 2019. szeptember 13., <https://merce.hu/2019/09/13/a-redorseg-piko-kampany-elleni-bevetese-ujabb-szintlepes/>

adjon, amellyel a leghatékonyabban tud a regnáló hatalom ellen szavazni. A 106 kerület legesélyesebb jelöltjét igyekeztek megnevezni, de már csak azért sem volt könnyű dolguk, mert a legtöbb kerületben egyáltalán nem volt esélyes jelölt. Bár az átszavazási hajlandóság részben működött, az ellenzéki pártok építkező munkájának elmaradását nem pótolhatták ezek a kezdeményezések.

A 2018-AS ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSI EREDMÉNYEK TANULSÁGAI

Bár az ellenzék 5-tel több egyéni mandátumot szerzett, mint 4 évvel korábban, a Fidesz-KDNP kétharmados többségét nem sikerült megakadályoznia: a pártszövetség ugyanannyi, a kétharmados többséghez éppen elegendő 133 mandátumot szerzett 2014-ben és 2018-ban is. Ennek legfőbb oka az elvesző szavazatok 2018-ban jóval magasabb aránya volt. 2014-ben minden potens pártra leadott szavazat hasznosult, egyikük sem végzett a bejutási küszöb alatt (ugyanakkor az új kampányfinanszírozási rendszer okán ekkor tűntek fel először kamupártok¹¹; a minipártokra és a nemzetiségi listákra leadott szavazatok – határon innen – mintegy négy százalékot tettek ki). 2018-ban viszont három komoly párt (Momentum: 3,2%, MKKP: 1,8%, Együtt: 0,7%) is küszöb alatt végzett, a miniformációkkal együtt így a listás szavazatok bő 7 százaléka nem hasznosult, ahogy a vesztes egyéni jelöltjeikre leadott voksok sem. Ráadásul mivel a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata kedvezményes mandátumot szerzett, a 2014-es 93 helyett 2018-ban csak 92 listás mandátumot osztottak ki. Ezek a hatások, illetve a Fidesz mintegy 4 százalékponttal jobb listás teljesítménye semlegesítette a plusz 5 ellenzéki egyéni mandátum hatását.

A 18 budapesti egyéni kerület közül 12-ben győzött az ellenzéki jelölt, ezen felül a további 88 körzetből mindössze 3-ban sikerült elhozni az egyéni mandátumot:

Az ellenzék egyéni kerületi győzelmei a 2018-as országgyűlési választáson

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP	Független
Budapest 1.	20 031	3 060			23 345			1 474	
Budapest 5.	16 687	3 171		20 598	3 055			1 414	
Budapest 7.	16 854	3 591	33 412		2 447		1 520	1 337	
Budapest 8.	20 588	4 492	27 736		2 410		1 771	1 518	
Budapest 9.	21 222	5 437	22 010		3 522		1 139		
Budapest 10.	20 403	6 070	27 017				2 213		
Budapest 11.	20 080	5 826		23 238	3 459		1 278	1 064	
Budapest 12.	20 622	5 640		23 212	2 540		1 082	1 048	
Budapest 15.	23 848	6 977	27 813						
Budapest 16.	19 462	6 373	22 572		2 287		1 060		
Budapest 17.	20 653	8 673				23 637		1 374	
Budapest 18.	24 144	5 525	24 983		2 556		1 703	1 220	
Baranya 1.	20 702	7 887			3 059		1 011	976	21 988
Csongrád 1.	21 019	6 501	25 748		2 560		1 015	1 525	
Fejér 4.	18 541	20 405		4 668	1 638		675		

Az Együtt az összes győztesnek bizonyuló helyen visszaléptette a jelöltjét (ha volt), kivéve a csepeli Budapest 17-est, ahol az ő javukra lépett vissza minden, az ellenzéki együttműködésben részt vevő bal-közép párt (ez volt az egyetlen ilyen kerület). Hosszas viaskodás után végül ugyanilyen hatékonysággal sikerült megállapodni a budapesti 1-esben is, ahol először Juhász Péter, majd Fekete-Győr András, végül V. Naszályi Márta lépett vissza Csárdi Antal javára. Ezeken kívül még egy kerület volt, a budapesti 15-ös, ahol az MSZP-Párbeszéd, a

11 László Róbert: Még mindig a sötétszürke zónában – az átalakult jelöltállítás és kampányfinanszírozási rendszer, in: Választási dilemmák (szerk.: Cserny Ákos), Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2015, http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/NKE_ValasztasiDilemmak_2015_2.pdf

DK, az LMP, az Együtt és a Momentum közül csak az egyiküknek volt jelöltje. Itt azért volt különösen nagy a visszaléptetési nyomás az ellenzéki pártokon, mert Kunhalmi Ágnes már négy évvel korábban is csak 56 szavazattal veszített. A Momentum visszalépései nem bizonyultak perdöntőnek a 15 ellenzéki győzelmet hozó kerületben: 4 helyen nem volt saját jelöltjük, de a többi kerületben szerzett szavazatszámuk alapján feltételezhető, hogy ez nem befolyásolta a mandátum sorsát.

Az MSZP-Párbeszéd és a DK visszalépése három helyen ért ellenzéki mandátumot (Csárdi Antal, Szabó Szabolcs, Mellár Tamás), öt további helyen viszont kevésnek bizonyult az ellenzéki győzelemhez.

5 kerület, ahol az MSZP-Párbeszéd és a DK visszalépése nem hozott ellenzéki mandátumot

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP	Független
Budapest 13.	23 328	5 086			4 048	22 245			
Pest 2.	30 990	5 923			30 694			1 544	
Pest 4.	27 559	12 824			10 131	974	930		
Tolna 1.	21 477	3 899			14 896			601	
Veszprém 1.	25 920	7 054			1 811		744	818	16 688

Budapest 13-asban feltételezhető, hogy Vajda Zoltán nyerhetett volna az LMP-s Mizsei László visszalépése esetén, Pest 2-esben pedig Szél Bernadett mandátuma 300-nál is kevesebb szavazaton múlt (az MKKP-re voksolók átszavazási hajlandóságának elemzésére jelen tanulmány keretei között nem vállalkozunk).

Az LMP három helyen lépett vissza, ahol végül ellenzéki győzelem született (Szabó Tímea, Kunhalmi Ágnes, Szabó Szabolcs), illetve további három kerületben léptette vissza jelöltjét, ahol ez nem hozott ellenzéki győzelmet (egyik sem bizonyult szorosnak).

3 kerület, ahol az LMP visszalépése nem ért ellenzéki mandátumot

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP
Borsod-Abaúj-Zemplén	19 434	14 427	15 274				667	
Pest 5.	30 537	10 902		25 576			2 502	
Veszprém 2.	26 280	17 735		5 473			1 276	

EGYÉNI KERÜLETEK, AHOL AZ ELLENZÉKI PÁRTOK JELÖLTJEIRE LEADOTT ÖSSZ-SZAVAZAT TÖBB, MINT A FIDESZ-KDNP JELÖLTJE ÁLTAL GYŰJTÖTT SZAVAZATOK SZÁMA

A különböző pártok egyéni jelöltjeire leadott szavazatok természetesen nem adhatók össze automatikusan; nem lehet pontosan tudni, hogyan szavaztak volna a visszalépő ellenzéki jelöltek hívei. Bár készültek kutatások a választópolgárok átszavazási hajlandóságáról, ezeket nem használjuk fel elemzésünkhöz, mert (1) az ilyen típusú kérdések megválaszolása olyan fiktív helyzetek végiggondolását igényli a megkérdezettől, amelyről nem feltétlenül van kialakult véleménye, illetve (2) csak néhány, az itt szóba kerülő kerületek egy részében készültek éles helyzetben felmérések. Az alábbiakban tehát nem azt állítjuk, hogy a visszalépések esetén bizonyosan megfordult volna a mandátum sorsa, csak rögzítjük, hogy mely kerületekben több a különböző ellenzéki jelöltekre leadott össz-szavazatszám a kormánypárti jelölt által gyűjtöttnél.

6 egyéni kerület, ahol az MSZP-Párbeszéd, a DK, az LMP és az Együtt jelöltjének össz-szavazatszáma meghaladja a Fidesz-KDNP jelöltjének szavazatszámát

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP
Budapest 2.	23 403	3 252		22 494	3 384		1 540	990
Budapest 3.	23 173	3 142		21 176	3 787		1 449	1 530
Budapest 4.	24 208	3 585		21 496	5 848		1 538	1 044
Budapest 6.	18 818	6 001		14 947	2 582	1 454	1 190	1 065
Budapest 13.	23 328	5 086			4 048	22 245		
Budapest 14.	23 784	7 536	21 512		2 826		1 608	

Mindössze öt olyan kerület van (mindegyik a fővárosban), ahol ha hozzáadjuk az MSZP-Párbeszéd vagy a DK jelöltjéhez (egy helyen az általuk is támogatott Együtt jelöltjéhez) az LMP jelöltjének szavazatszámát, az több, mint a Fidesz-KDNP jelöltje által gyűjtött voksok száma.

Egyetlen olyan kerület van továbbá (a Budapest 6-os), ahol a DK-s jelölt szavazatszáma az LMP-s jelölt szavazatszámaival kiegészülve sem több, mint a Fidesz-KDNP jelöltjéé, egyidejűleg az Együtt jelöltjének szavazataival már – ha szűken is, de – több.

Ha az MSZP-Párbeszéd, a DK, az LMP és az Együtt mellett a Momentum jelöltjeinek szavazatait is bevesszük az elszámolásba, egyetlen újabb kerületben sem tapasztaljuk, hogy az össz-szavazatszám meghaladná a Fidesz jelöltjéét. Ugyanez a helyzet az MKKP-vel; az egyetlen kivétel a már említett Pest 2-es.

Az ellenzék által elnyert 15 kerületen kívül tehát mindössze a többi 6 fővárosi kerület az, ahol a választási eredmények alapján egyáltalán feltételezhető, hogy más eredmény született volna egy hatékonyabb ellenzéki koordináció esetén (hetediként a Pest 2-es számítható be, ha az MKKP-t is besoroljuk).

A Jobbikkal való átfogó koordináció nem volt életszerű 2018-ban. Szavazóiknak bizonyára jelentős hányada lemorzsolódott volna még ekkor, ha a balközép pártokkal működtek volna együtt, ahogy utóbbiak szavazói között is bizonyosan sokan nem lettek volna hajlandók jobbikos jelöltre szavazni, ha csak fideszes és jobbikos (meg néhány kamu-) jelölt közül válogathattak volna. Az alábbi táblázatból való következtetések levonásával tehát a fentieknél is óvatosabbnak kell lenni.

31 egyéni kerület, ahol az összes ellenzéki tisztségviselő párt jelöltjének össz-szavazatszáma meghaladja a Fidesz-KDNP jelöltjének szavazatszámát

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP	Független
Baranya 2.	21 471	11 858		11 160	4 899	1 277	1 039	1 015	
Békés 1.	22 133	16 366		5 461	2 610		890	848	
Békés 4.	21 312	19 510	5 107		1 081	542	526		
Borsod-Abaúj-Zemplén 1.	20 724	20 597		6 151	1 671		576		
Borsod-Abaúj-Zemplén 2.	19 434	14 427	15 274				667		
Borsod-Abaúj-Zemplén 3.	20 623	15 744		3 441	1 170	147	449		
Borsod-Abaúj-Zemplén 4.	21 905	14 779	8 458		1 649	111	359		
Csongrád 2.	27 344	6 970	21 711		2 512	308	1 097	1 224	
Fejér 1.	22 433	6 599		14 740	2 868				
Hajdú-Bihar 1.	23 441	7 531	13 648		2 597		1 459		
Hajdú-Bihar 6.	21 843	12 227	7 914		1 333		483		
Heves 1.	27 374	23 115		3 987	1 914			664	
Heves 2.	25 729	23 379	4 632		1 260	191			

Választókerület	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P	DK	LMP	Együtt	Momentum	MKKP	Független
Jász-Nagykun-Szolnok 1.	23 665	19 746	8 520		2 028		863		
Jász-Nagykun-Szolnok 4.	21 668	19 760	4 668		1 119		350		
Komárom-Esztergom 1.	25 128	11 071	15 192		2 440		785	985	
Komárom-Esztergom 2.	26 137	19 834		6 474	2 657			958	
Nógrád 1.	24 611	11 553		4 636	8 478	221	320	445	
Pest 1.	26 987	8 014	21 888		2 264		1 035	1 146	
Pest 2.	30 990	5 923			30 694			1 544	
Pest 3.	30 711	11 624		12 852	4 706	2 044	1 469	1 827	
Pest 5.	30 537	10 902		25 576			2 502		
Pest 6.	29 588	12 343	4 776		14 763	233	848	1 109	
Pest 7.	27 485	18 114		8 744	3 538	705	1 350		
Pest 8.	25 272	12 758	19 188		3 016		1 355		
Somogy 1.	19 466	14 206		5 700	2 057	450	743		
Szabolcs-Szatmár-Bereg 1.	21 779	10 372	17 725		1 792		838	670	
Szabolcs-Szatmár-Bereg 2.	22 395	16 393		4 909	1 303		493		
Veszprém 1.	25 920	7 054			1 811		744	818	16 688
Veszprém 3.	22 838	19 748	3 992		1 107			576	
Zala 3.	25 161	17 840		5 136	1 863		751		

Összegezve tehát: az ellenzék 15 egyéni kerületet nyert meg, további 6 budapesti kerületben minden bizonnyal segíthetett volna az LMP-vel (és egy kerületben az Együtt-tel történő) hatékonyabb kooperáció, ezen felül pedig 31 további kerületben szerzett a komoly ellenzéki jelöltek összessége több szavazatot, mint a Fidesz-KDNP-é. Mindez azt is jelenti, hogy 54 kerületben – ami az összes választókerület eggyel több mint fele – még matematikai esélye sem volt az ellenzéknek a kormánypárti jelölt legyőzésére. Ez jelzi igazán a Fidesz fölényét az ország nagy részében.

Árnyalja viszont ezt a képet, ha megnézzük azt is, hogyan teljesítettek a pártok jelöltjei a megyei jogú városokban. A bal-közép ellenzéki pártokra leadott szavazatokat összesítve a következő eredményre jutunk (módszertani leírás a táblázat alatt).

A Fidesz-KDNP, a Jobbik, illetve a bal-közép ellenzéki pártok egyéni jelöltjeire leadott szavazatok aránya a megyei jogú városokban a 2018-as országgyűlési választáson (az érvényes szavazatok százalékában; félkövérrel városonként a legnagyobb szavazatarány)*

Megyei jogú város	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P + DK + LMP + Momentum + Együtt**
Békéscsaba	42,6	34,2	19,1
Debrecen	48,4	21,6	27,5
Dunaújváros	35,6	46,3	16,1
Eger	40,8	42,7	11,7
Érd	44,2	12,8	40,5
Győr	50,4	18,4	29,3
Hódmezővásárhely	48,0	42,3	7,0
Kaposvár	41,7	32,3	21,5
Kecskemét	48,6	21,7	28,3
Miskolc	37,7	33,0	24,5
Nagykanizsa	43,7	35,6	19,2
Nyíregyháza	41,0	22,4	34,0

Megyei jogú város	Fidesz-KDNP	Jobbik	MSZP-P + DK + LMP + Momentum + Együtt**
Pécs	37,6	17,1	42,4
Salgótarján	41,9	20,8	33,0
Sopron	50,7	17,5	28,6
Szeged	36,2	10,3	50,5
Székesfehérvár	47,4	17,2	33,5
Szekszárd	45,7	7,6	42,8
Szolnok	39,6	35,8	22,1
Szombathely	48,4	12,6	36,7
Tatabánya	42,7	20,6	33,1
Veszprém	44,6	12,3	41,2
Zalaegerszeg	47,5	22,2	26,4

*A legtöbb egyéni választókerülethez a megyei jogú városok mellett kistélepülések is tartoznak, ez utóbbiakat kivontuk az egyéni kerületi adatokból. A megyei jogú városok között vannak olyanok, amelyeket két különböző egyéni kerület fed le, ezeknek az esetében két különböző egyéni kerület egyéni jelöltjeinek szavazatait összesítettük.

** Pécs esetében beszámítottuk a Mellár Tamásra, Veszprém esetében pedig a Kész Zoltánra leadott szavazatokat is. Mindketten függetlenként, de az ellenzéki együttműködés deklarált jelöltjeként indultak.

Dunaújvárosban, Pécsen és Szegeden nem meglepő módon ez a számítás szerint is ellenzéki győzelem született volna, az talán kevésbé ismert tény, hogy Eger városában Mirkóczki Ádám már 2018-ban is nyert, csak a környező kisebb települések Fidesz-fölénye miatt nem szerzett egyéni mandátumot.

Ha pedig összeadjuk a Jobbik és a bal-közép ellenzéki pártok jelöltjeire leadott szavazatokat, azt találjuk, hogy Győr és Sopron kivételével mindenhol az ellenzék szerzett több szavazatot. Ez jelentősen más színben tünteti fel a vidéki erőviszonyokat. Még egyszer: ez nem jelenti azt, hogy egy közös jelöltre feltétlenül minden ellenzéki szavazó fegyelmezetten átszavazott volna, azt viszont igen, hogy a megyei jogú városokban a Fidesz jóval rosszabbul állt már 2018-ban is, és ezt a hátrányát a kistélepüléseken meglévő jelentős fölényével tudta ellensúlyozni. A 2018-as adatok elemzésének ismeretében talán kevésbé meglepő a 2019-es önkormányzati választási eredmény.

A 2019-ES EURÓPAI PARLAMENTI VÁLASZTÁS ÉS A FELKÉSZÜLÉS AZ ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSOKRA

Az ellenzék 2018 végén kezdett el foglalkozni a 2019-es választásokkal, az erőviszonyok ekkorra alaposan átrendeződtek. Az Együtt megszűnt, a Párbeszéd végérvényesen az MSZP mellé szegődött, a Momentum nem tört át, de nem is tűnt el, legkarakteresebb politikusainak elvesztésével meggyengült az LMP, a felemásan sikerült néppártosodás után szétszakadt és a balközép pártok számára legalábbis tárgyalóképes féllé vált a Jobbik, kiszakadt belőle a Mi Hazánk, a mérhető pártok közé nőtt az MKKP.

A túlóratorvény karácsony előtti módosításával váratlan lendületet nyert az ellenzék: az ölükbe hullott egy ügy, amelyet következetesen neveztek rabszolgatörvénynek, amelynek apropóján sikerült olyan korábban is ismert, az ellenzéki választókat régen irritáló problémákra is ráirányítani a figyelmet, mint az MTVA súlyos egyoldalúsága, látványos politikai akciókat vittek véghez, mintegy hónapon keresztül ők szolgáltatták a fő politikai témát. A legváratlanabb fejlemény pedig az volt, hogy a korábban egymással versengő pártok egységesen léptek fel a kormányoldallal szemben, úgy a parlamentben, mint az utcai megmozdulásokon. A pártok különböző képviselőinek önálló akciói pedig nemhogy kioltották volna, hanem éppen hogy erősítették egymást: Tordai Bence például élő közvetítéseivel vált ismertté, a jobbikos Jakab Péter a Hír TV-ben viselt „Ez a tévé hazudik” feliratú pólót, Donáth Anna füstbombázás okán történt őrizetbe vétele a Momentumot

irányította hosszú idő után a figyelem középpontjába, az MTVA székházában történeteknek pedig máig tart a hatásuk.

A tiltakozások kifulladásra ugyan, de arra mindenképp alkalmas volt ez az időszak, hogy az ellenzéki választókban az apátiát a remény váltsa fel, amely becsatornázhatónak bizonyult az európai parlamenti választáson. Feléledt ugyanakkor az „összefogás-vita”. Tóth Bertalan egy 2019. januári 5-ei demonstráción vetette fel¹², hogy közös listán kellene indulnia az ellenzéki pártoknak. Két nappal később Karácsony Gergely is ráerősített erre, mondván „a tüntetéseken megélték az egység élményét, ami az EP-választáson sérülni fog, ha egymással rivalizáló listák alakulnak ki. Ráadásul a külön ellenzéki listák biztosan kevesebb mandátumot hoznak, mint egy közös indulás.”¹³ A mandátumkiosztás szempontjából kétségtávol kedvezőbb megoldás a közös lista¹⁴, de csak akkor, ha azt feltételezzük, hogy a legtöbb választó ugyanúgy hajlandó egy közös listára szavazni, mint nagyobb választék esetén a kedvenc pártjára. Az európai parlamenti választás azonban, ahogy arról már volt szó, a pártok közötti erőviszonyok felméréséről is szól, az MSZP-Párbeszéd pedig nem talált további partnert a közös lista megvalósításához. A 2019. május 26-ai EP-választás így aztán minden korábbinál látványosabban át is rendezte az ellenzéki erőviszonyokat. Mivel a közvélemény-kutatások mindezt nem jelezték előre¹⁵, kijelenthetjük, hogy nem tudtuk volna meg, hogyan alakult át a választók pártpreferenciája az egy évvel korábbi országgyűlési választás óta, ha sikerül tető alá hozni a közös listát. Nem derült volna ki a DK és a Momentum erősödése, az MSZP, a Jobbik és az LMP gyengülése, az Európai Parlamentbe pedig minden bizonnyal kevesen jutottak volna be azon újoncok közül, akiket saját pártjuk színeiben végül megválasztottak.¹⁶

Az európai parlamenti választás végeredménye (2019. május 26.)

	Szavazatszám	Szavazatarány	Mandátumszám
Fidesz-KDNP	1 824 220	52,56%	13
DK	557 081	16,05%	4
Momentum	344 512	9,93%	2
MSZP-Párbeszéd	229 551	6,61%	1
Jobbik	220 184	6,34%	1
Mi Hazánk	114 156	3,29%	-
MKKP	90 912	2,62%	-
LMP	75 948	2,19%	-
Munkáspárt	14 452	0,42%	-

Az ellenzéki átrendeződés kulcsfontosságúnak bizonyult a 2019-es önkormányzati választásra felkészülés tekintetében. Korábban az ellenzéki együttműködéstől a Jobbik és az LMP tartotta magát a legtávolabb, az EP-választás után viszont a túlélés esélyét jelentette számukra, ha beszállnak a kooperációba. Ha úgy tetszik, a véletlennek köszönhető, hogy létrejött az a kegyelmi állapot, amikor az ellenzéki erők aktuális választástechnikai érdekei egybeestek.¹⁷

12 Dull Szabolcs: Köszönjük meg Orbán Viktornek, hogy összehozta ezt a csapatot!, 2019. január 5., https://index.hu/belfold/2019/01/05/osszellenzeki_tuntetes_a_tuloratorveny_es_orban_viktor_ellen_hosok_tere_kossuth_ter/

13 Windisch Judit: Karácsony: „Felületes szlogenekkel nem fogok hülyét csinálni magamból”, 2019. január 7., https://hvg.hu/itthon/20190107_karacsony_gergely_elovalasztas_fopolgarmester_valasztas#utm_source=hvg_daily&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2019_01_07&type-id=HvgDaily&user-id=03FBB52F&utm_content=top

14 PCBlog: EP-lista: közös vagy külön?, 2019. január 7., <https://pcblog.atlatszo.hu/2019/01/07/ep-lista-kozos-vagy-kulon/>

15 Political Capital Podcast: Az utolsó méréstől a választási eredményig, 2019. augusztus 29., <https://politicalcapital.hu/podcast.php?id=12>

16 Ceglédi Zoltán: Ceglédi a közvélemény-kutatásokról: három év becsszóra, 2019. augusztus 21., https://hvg.hu/itthon/20190821_Kozvelemenykutatasok_harom_ev_becsszora

17 Mindezt erősítette az az előválasztási folyamat, ami már 2019 elején elindult, és amelynek februári első fordulójára még csak mérsékelt érdeklődés mellett zajlott (34 ezer szavazat). Az EP-választás felhajtóerejét kihasználva azonban hamar lezajlott a második forduló, amely túl azon, hogy nem várt magas részvétel mellett zajlott (körülbelül dupla annyian szavaztak, mint az első fordulón), lendületet adott az ellenzéknek. Karácsony Gergely így nagy legitimitással és két győztes küzdelemmel a háta mögött indulhatott a főpolgármesteri küzdelemben.

Ami a fővárost illeti, a Jobbik egyetlen polgármester-jelöltséget kért (XXIII. kerület), az LMP annyit sem, cserébe minden kerület egyik egyéni körzetében ő adhatta a közös jelöltet. Ezzel az EP-választás előtti MSZP-DK-Párbeszéd-Momentum-megállapodás kiteljesedett, és szinte további erőfeszítés nélkül valósult meg, hogy a Fidesz jelöltjeivel szemben egyetlen komoly ellenzéki jelölt álljon majdnem minden fővárosi kerületben (a Jobbiknak végül volt saját jelöltje az V. és a X. kerületben).

A 23 megyei jogú városban is majdnem mindenhol sikerült egyetlen közös jelöltet állítani az ellenzéki pártoknak (a két kivétel: Békéscsabán egy DK-Jobbik-Párbeszéd, illetve egy MSZP-LMP logó alatt indult jelölt versengett az ellenzéki szavazatokért, Debrecenben pedig egy Momentum-Jobbik-LMP és egy DK-MSZP-Párbeszéd-Szolidaritás-jelölt indult egymással szemben).

2014-hez képest jóval többen indultak esélyesként, de természetesen nem volt mindegyikük egyformán beágyazott: több város kampányán, pontosabban annak hiányán jól látszott, hogy nem számít az ellenzék győzelemre (ez Győrben bizonyult a legnyilvánvalóbbnak, amikor a hirtelen megváltozott helyzetre az ellenzék eleinte egyáltalán, utána is rendkívül erőtlően reagált).

A további 123 tízezer fő fölötti településen 87 helyen leírható, hogy szorosabb-lazább ellenzéki együttműködés következtében nevezték meg egyetlen jelöltjüket.

Az MKKP csak Szombathelyen vett részt az együttműködésben, önálló polgármesterjelöltet viszont sehol sem állított, egyéni jelölteket is csak 5 budapesti kerületben és Ajkán.

AZ ELLENZÉKI EGYÜTTMŰKÖDÉS EREDMÉNYE A 2019-ES ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSON

A RÉSZLETES EREDMÉNYEK

Az ellenzéki együttműködés Budapesten volt a leghatékonyabb, a megyei jogú városokban már felemásan, de a korábbiakhoz képest viszonylag sikeresen alakult. A többi 123 tízezer fő fölötti településen inkább ad hoc jellegű volt az együttműködés, így az eredmény is jóval szerényebb. Először az eredményeket összegezzük.

- A közös ellenzéki főpolgármester-jelölt, Karácsony Gergely a szavazatok abszolút többségével (50,86%) győzött.
- Budapesten mind a 23 kerületben volt, közülük 14-ben nyert a közös ellenzéki polgármesterjelölt. (Az V. és a X. kerületben velük szemben indult egy-egy jobbikos jelölt, de a kormánypárti induló győzelme egyik helyen sem ezen múlt.) Mindez elegendőnek bizonyult a Fővárosi Közgyűlésben az ellenzéki többség (18-15 arányú) megszerzéséhez.
- A 23-ból 21 megyei jogú városban indult közös ellenzéki polgármesterjelölt, 10-en közülük nyertek. (Pécsen volt egy LMP-s jelölt is, de tőle teljesen függetlenül nyert a közös ellenzéki.)
- A további 123 tízezer fő fölötti településen 87 helyen volt szorosabb-lazább ellenzéki együttműködés, közülük 32 polgármesterjelölt szerzett mandátumot.
- Egyetlen helyen sem nyert ellenzéki polgármesterjelölt, ahol nem volt koordináció az ellenzéki pártok között.

Módszertan

Az ellenzéki együttműködés eredményessége könnyen számszerűsíthető a 23 fővárosi kerületben és a 23 megyei jogú városban, a további 123 tízezer fő fölötti településen viszont azért okoz kihívást, mert egyáltalán nem ritka, hogy civil / független jelöltek mögött állnak akár az ellenzéki, akár a kormánypártok. Ennek felfedése érdekében igyekeztünk minél körültekintőbben utánaolvasni a helyi viszonyoknak, illetve több összesítés is segítette a munkánkat.¹⁸ Néhány jelölt besorolása talán vitatható, de az ellenzéki együttműködés eredményességének mértéke így is kirajzolódik.

Ha az ellenzéki pártok csak egyetlen jelöltet támogattak (függetlenül attól, hogy hány pártlogó jelent meg a jelölt neve mellett), akkor „igen”-nel válaszoltunk arra a kérdésre, hogy „Volt közös jelöltjük az ellenzéki pártoknak?”. A táblázatban külön kategóriát képez, ha volt közös jelölt, de egy ellenzéki párt önálló jelöltet indított a közös jelölttel szemben. Ha viszont legalább két olyan jelölt is volt, akit legalább két párt támogatott, akkor arra úgy tekintettünk, hogy nem valósult meg az ellenzéki együttműködés. Ha pedig egyáltalán nem volt pártlogóval induló jelölt, a már említett módszerekkel igyekeztünk felfedni, hogy közös ellenzéki jelöltnek tekinthető-e a civil / független induló vagy sem.

Budapesti kerületek		Győztes polgármester				Összesen
		Közös ellenzéki	Fidesz-KDNP	Fidesz-KDNP támogatta független / civil	Független / civil	
Volt közös jelöltjük az ellenzéki pártoknak?	Igen	14	5	2		21
	Igen, de az egyikük saját jelöltet indított		2			2
	Nem					0
Összesen		14	7	2	0	23
Megyei jogú városok		Győztes polgármester				Összesen
		Közös ellenzéki	Fidesz-KDNP	Fidesz-KDNP támogatta független / civil	Független / civil	
Volt közös jelöltjük az ellenzéki pártoknak?	Igen	9	11			20
	Igen, de az egyikük saját jelöltet indított	1				1
	Nem		1	1		2
Összesen		10	12	1	0	23
További 10 ezer fölötti települések		Győztes polgármester				Összesen
		Közös ellenzéki	Fidesz-KDNP	Fidesz-KDNP támogatta független / civil	Független / civil	
Volt közös jelöltjük az ellenzéki pártoknak?	Igen	31	44	4	4	83
	Igen, de az egyikük saját jelöltet indított	1	3			4
	Nem		23	1	12	36
Összesen		32	70	5	16	123

18 Többek között a következők: Bódis András: Ha most nem tör át az ellenzék, akkor soha – itt az eddigi legrészletesebb választási kalauz, 2019. szeptember 17., <https://www.valaszonline.hu/2019/09/17/valasztasi-kalauz-onkormanyzat-2019/>; Mindenki Magyarországa Mozgalom: Polgármesterjelöltek, <https://mindenkimagyarorszaga.hu/polgarmester-jeloltek/>; Taktikaiszavazas.hu, <https://taktikaiszavazas.hu/kozos-jeloltek>.

BUDAPEST

- 14 kerület, ahol a közös ellenzéki polgármesterjelölt győzött: I., II., III., IV., VI., VII., VIII., IX., XI., XIII., XIV., XV., XVIII., XIX. kerület
- 7 kerület, ahol a Fidesz-KDNP polgármesterjelöltje győzött: V. (a közös ellenzéki mellett a Jobbiknak is volt önálló jelöltje), X. kerület (a közös ellenzéki mellett a Jobbiknak is volt önálló jelöltje), XII., XVI., XVII., XXI., XXII. kerület
- 2 kerület, ahol a Fidesz által is támogatott civil / független polgármesterjelölt győzött: XX. kerület, XXIII. kerület

MEGYEI JOGÚ VÁROSOK

- 10 város, ahol a közös ellenzéki polgármesterjelölt győzött: Dunaújváros, Eger, Érd, Hódmezővásárhely, Miskolc, Pécs (az LMP-nek volt önálló jelöltje), Salgótarján, Szeged, Szombathely, Tatabánya
- 12 város, ahol a Fidesz-KDNP polgármesterjelöltje győzött: Debrecen (nem volt egyetlen ellenzéki jelölt), Győr, Kaposvár, Kecskemét, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Sopron, Székesfehérvár, Szekszárd, Szolnok, Veszprém, Zalaegerszeg
- 1 város, ahol a Fidesz által is támogatott civil / független polgármesterjelölt győzött: Békéscsaba (nem volt egyetlen ellenzéki jelölt)

TOVÁBBI TÍZEZER FŐ FÖLÖTTI TELEPÜLÉSEK

- 32 település, ahol győztek az ellenzéki(nek tekinthető) polgármesterjelöltek: Ajka, Baja, Balmazújváros, Budakalász, Budaörs, Cegléd, Celldömölk, Csongrád, Göd, Gödöllő, Gyöngyös (a Jobbiknak volt önálló jelöltje), Hatvan, Isaszeg, Jászberény, Kazincbarcika, Marcali, Mohács, Nyírbátor, Oroszlány, Ózd, Póráz, Sajószentpéter, Siófok, Szentendre, Szentes, Szigethalom, Szigetszentmiklós, Szigetvár, Tapolca, Tiszaújváros, Törökszentmiklós, Vác
- 47 település, ahol bár volt ellenzéki(nek tekinthető) polgármesterjelölt, a Fidesz-KDNP jelöltje győzött: Balassagyarmat, Bányaterenye, Békés, Berettyóújfalu, Biatorbágy, Bicske, Bonyhád, Budakeszi, Csorna, Dunakeszi, Esztergom, Fót, Gárdony, Gyál, Gyula (a Mindenki, Magyarországa mellett a DK-nak is volt saját jelöltje), Hajdúböszörmény, Halásztelek, Karcag, Kerepes, Keszthely, Kiskunhalas, Kiskunmajsa, Kistarcsa, Kisvárd, Komárom, Komló, Kőszeg, Makó, Mátészalka, Mezőtúr, Mór, Nagykáta, Nagykőrös, Orosháza (az 5 szervezet által támogatott közös jelölt mellett önálló MSZP-s is volt), Paks, Pápa, Sárbogárd, Sárospatak, Sárvár, Sátoraljaújhely, Solymár, Tata, Tiszafüred, Tiszavasvári, Újfehértó, Várpalota, Vecsés (a Momentum-LMP jelölt mellett önálló MSZP-s is volt)
- 8 település, ahol bár volt ellenzéki(nek tekinthető) polgármesterjelölt, civil / független ellenfelük nyert (közülük 4 helyen a Fidesz-KDNP támogatásával): Diósd, Hajdúszoboszló (a Fidesz-KDNP támogatásával), Kiskunfélegyháza (a Fidesz-KDNP támogatásával), Pilisvörösvár, Püspökladány, Ráckeve, Százhalombatta (a Fidesz-KDNP támogatásával), Üllő (a Fidesz-KDNP támogatásával)
- 36 település, ahol nem volt ellenzéki(nek tekinthető) polgármesterjelölt:

Település	Győztes	Település	Győztes
Abony	civil / független jelölt nyert	Körmend	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Albertirsa	civil / független jelölt nyert	Lajosmizse	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Balatonfüred	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Maglód	civil / független jelölt nyert

Település	Győztes	Település	Győztes
Barcs	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Mezőberény	civil / független jelölt nyert
Dabas	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Mezőkövesd	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Dombóvár	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Monor	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Dorog	civil / független jelölt nyert	Mosonmagyaróvár	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Dunaharaszti	a Fidesz-KDNP által is támogatott független jelölt nyert	Nagyatád	civil / független jelölt nyert
Gyomaendrőd	civil / független jelölt nyert	Pécel	civil / független jelölt nyert
Gyömrő	civil / független jelölt nyert	Pilis	civil / független jelölt nyert
Hajdúhadház	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Sarkad	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Hajdúnánás	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Szarvas	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Hajdúsámson	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Tiszaöldvár	civil / független jelölt nyert
Heves	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Tiszaécske	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Kalocsa	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Tolna	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Kapuvár	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Tököl	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Kiskőrös	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Törökbálint	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert
Kisújszállás	a Fidesz-KDNP jelöltje nyert	Veresegyház	a települést 1965 óta irányító és 2019-ben is újrázó Pásztor Bélának bár volt kormánypárti kihívója, nem tekintettük az ellenzéki együttműködés jelöltjének

A 2019-ES ÖNKORMÁNYZATI VÁLASZTÁSON TAPASZTALT ÁTRENDEZŐDÉS

Ahogy a fenti táblázatokból kiderül (lásd: *A Fidesz-KDNP listás támogatottságának változása a megyei jogú városokban, illetve a budapesti kerületekben a 2018-as országgyűlési és a 2019-es EP-választás során*), a kerületek és városok EP-választás alapján felállított erősorrendje mérsékelten alkalmas arra, hogy előre jelezze, hol lehet egy önkormányzati választáson ellenzéki győzelemre számítani. A helyi viszonyok, aktuális ügyek, botrányok, a jelöltek beágyazottsága, kampánya felülírhatja az erősorrend szerinti papírformát egy polgármester-választáson. Ezt igazolja leginkább a budapesti I., II., XVIII. és VIII. kerület, a megyei jogú városok közül pedig Szombathely, Hódmezővásárhely, Érd és Eger a Fidesz szempontjából előkelő helyezése a listában, ami alapján nem lehetett volna ellenzéki győzelemre számítani.

Az ellenzéki győzelmek megértéséhez paradox módon a Fidesz polgármestereinek teljesítménye szolgál a legfontosabb adalékul. Az alábbi két táblázat azt mutatja be, hogy hogyan alakult a rájuk leadott szavazatok száma és aránya azokban a budapesti kerületekben és megyei jogú városokban, ahol az ellenzék fordítani tudott. Ha a szavazatszámot nézzük, azt látjuk, hogy néhány kivételtől eltekintve mindenhol növelni tudta a szavazatainak számát a Fidesz jelöltje, sok helyen ezernél több szavazattal (III., XI., XVIII. kerület, Eger, Érd, Pécs, Szombathely). Mondhatjuk, hogy az eltérő részvételi arány miatt ez irreleváns információ, a mozgósítás ügye azonban nem így merül fel. A Fidesz abból tud kiindulni, hogy a meglévő szavazóit minél nagyobb arányban elvigye szavazni; a részvételi arány ebből, illetve ellenfeleinek mozgósító képességéből alakul ki utólag. Ami újdonság volt a 2019-es önkormányzati választáson, hogy az ellenzék a korábbiaknál több szavazót tudott szembeállítani a Fidesz által fegyelmezetten biztosított szavazótömeggel. Ezzel magyarázható, hogy az alábbi táblázatok szavazatarányát tekintve, négy kivétellel (XVIII. kerület, Eger, Pécs, Szombathely) mindenhol visszaesést könyvelhetett el a Fidesz, hiába növelte a szavazatszámát.

Fideszes polgármesterjelöltekre leadott szavazatok száma és aránya abban a tíz budapesti kerületben, ahol 2014-ben fideszes, 2019-ben ellenzéki győzelem született

Budapesti kerület	Polgármester(jelölt)	Szavazatszám			Szavazatarány		
		2014	2019	2019-2014	2014	2019	2019-2014
I.	Nagy Gábor Tamás	5 914	5 904	-10	55,5%	47,3%	-8,2%
II.	Láng Zsolt	18 733	19 377	+644	52,2%	47,3%	-4,9%
III.	Bús Balázs	23 615	26 749	+3 134	53,3%	49,6%	-3,7%
IV.	Wintermantel Zsolt	18 276	18 257	-19	52,5%	45,7%	-6,8%
VI.	Hassay Zsófia	5 686	5 409	-277	49,3%	42,5%	-6,8%
VII.	Vattamány Zsolt	7 089	7 093	+4	44,2%	41,0%	-3,1%
VIII.	Sára Botond (Kocsis Máté)	10 674	10 972	+298	57,2%	48,4%	-8,8%
IX.	Bácskai János	7 954	8 376	+422	44,5%	39,5%	-4,9%
XI.	Hoffmann Tamás	25 777	26 854	+1 077	46,7%	43,2%	-3,5%
XVIII.	Ughy Attila	15 202	18 554	+3 352	43,4%	45,7%	+2,4%

Fideszes polgármesterjelöltekre leadott szavazatok száma és aránya abban a hét megyei jogú városban, ahol 2014-ben fideszes, 2019-ben ellenzéki győzelem született

Megyei jogú város	Polgármester(jelölt)	Szavazatszám			Szavazatarány		
		2014	2019	2019-2014	2014	2019	2019-2014
Dunaújváros	Cserna Gábor	6 782	7 397	+615	45,3%	41,0%	-4,3%
Eger	Habis László	7 059	9 049	+1 990	38,3%	43,8%	+5,5%
Érd	T. Mészáros András	8 247	10 020	+1 773	46,7%	40,6%	-6,1%
Miskolc	Kriza Ákos / Alakszai Zoltán	25 231	26 177	+946	42,4%	40,8%	-1,6%
Pécs	Páva Zsolt / Vári Attila	16 631	21 319	+4 688	39,3%	41,0%	+1,7%
Szombathely	Puskás Tivadar/Balázs Péter	12 582	16 363	+3 781	43,8%	47,7%	+3,9%
Tatabánya	Schmidt Csaba	9 491	9 863	+372	54,6%	46,4%	-8,2%

Ha összevetjük a megyei jogú városokban 2019-es eredményeit a 2018-as országgyűlési választás adataival, vegyes képet kapunk.

A Jobbiknak ugyanaz a két politikusa végzett az élen Dunaújvárosban és Egerben (Pintér Tamás és Mirkóczki Ádám), akik végül 2019-ben polgármesteri mandátumot nyertek. Az, hogy mindkét alkalommal megelőzték fideszes riválisukat, aligha független személyes beágyazottságuktól és az általuk helyben végzett munkától. A bal-közép ellenzéknek a másfél évvel korábbi adatok alapján egyértelműen állt a zászló Szegeden és Pécsen, a többi városban (kevés kivétellel) még csak meg sem közelítette a jelöltjeikre leadott összesített szavazatszám a Fidesz jelöltjéét. Ha innen nézzük az ellenzék további hat 2019-es győzelmét, sikeres előrelépésként értékelhetjük. Ha viszont onnan, hogy a Jobbikkal együtt már 2018-ban is a 23-ból 21 megyei jogú városban az ellenzék gyűjtött több szavazatot, akkor azt is mondhatjuk, hogy az ellenzéki együttműködés messze lehetőségei alatt teljesített.

A 14 budapesti kerületi ellenzéki győzelem kettősen megítélhető: egyrészt jelentős előretörés, főleg a korábbi állapothoz és a mérsékelt elvárásokhoz képest, másrészt már a 2018-as országgyűlési választási adatok azt mutatták, hogy az összes egyéni kerületben lényegesen több szavazatot gyűjtöttek a különböző ellenzéki jelöltek kormánypárti riválisuknál. Így aztán az sem lett volna teljesen irreális forgatókönyv, hogy szinte az összes kerületben az össz-ellenzéki jelölt győzedelmeskedik. Ehhez képest a Fidesz 9 ellenzéki polgármesterjelölt győzelmét meg tudta akadályozni.

KÖVETKEZTETÉSEK

- A Fidesz mozgósító ereje változatlanul erős, nagy számban képesek újabb szavazókat is bevonni, a nagyobb városokban és a fővárosban is. A kisebb településeken továbbra is jelentős az elköteleződés a kormányoldal irányába, aminek részben az értékválasztás, részben a kiszolgáltatottság¹⁹, részben az ellenzéki beágyazottság hiánya az oka. Mindez azonban nem feltétlenül elegendő a többség megtartásához, a többségi elv szerint működő választásokon a mandátum elnyeréséhez.
- Az ellenzék úgy tudott polgármesteri székeket szerezni, hogy fideszes ellenfele szinte sehol nem gyengült. Ennek két fő oka, hogy a korábbiaknál hatékonyabb volt az ellenzéki együttműködés, és – ezzel feltételezhető összefüggésben – az, hogy a 2014-es önkormányzati választáshoz képest nagyobb számban tudott az ellenzék újabb szavazókat megmozdítani, mint a Fidesz. Ez utóbbi mögött a következő okok húzódnak meg:
 - » 2006 óta először volt olyan főpolgármester-jelöltje az ellenzéknek, akiről el lehetett hinni, hogy képes lehet legyőzni fideszes ellenfelét. Ez elsősorban Budapesten húzta a kerületi kampányokat, de országosan is volt hatása (amit leginkább az jelez, hogy a kormányzati irányítású média vidéki leágazásai is folyamatosan igyekeztek Karácsony Gergelyt hitelteleníteni).
 - » Az öt évvel korábbi önkormányzati választáshoz képest nagyobb számban voltak hiteles, helyben beágyazott polgármesterjelöltjei az ellenzéknek (de megközelítőleg sem az összes budapesti kerületben és megyei jogú városban). Bár főleg a nagyobb városokban sokan Orbán-ellenes népszavazásként tekintettek az önkormányzati választásra, az ellenzéknek sikerült azt a réteget is megszólítani, amelyik helyi problémákra várt választ a jelöltektől.
 - » A Fidesz által uralt médiatér és a köztéri hirdetésekhez való hozzáférés szinte teljes ellehetetlenülése okán az ellenzék megértette, hogy két fő csatornája maradt, ahol elérheti a választóit: a közösségi média és a közvetlen jelenlét (utóbbi alatt a door-to-door kampánytól a kitelepüléseken át a telefonos megkeresésig terjedő eszköztárat értjük). Az egyik legmeglepőbb fejlemény, hogy a különböző ellenzéki pártok, jelöltek kampánycsapatai viszonylag hatékonyan összehangolták a munkájukat: Budapesten például a kerületi és a fővárosi üzenetek erősítették egymást, az egységes fővárosi megjelenés pedig úgy sugárzott erőt, hogy közben a legtöbb kormánypárti jelölt plakátjairól eltűnt a narancssárga szín, gyakran a Fidesz-logó is alig vagy egyáltalán nem látszott.
 - » A Borkai-botrány konkrét hatása ha pontosan nem is mérhető²⁰, feltételezhető, hogy az ellenzék mellett 2019-ben megmozduló pluszszavazók egy részére ez is mobilizáló hatással volt. Ezeknek a Fidesztől távolodó szavazóknak az integrálása kulcskérdés az ellenzék számára a további építkezés szempontjából.
- Bebizonyosodott, hogy az ellenzéki együttműködésnek nincs alternatívája, de önmagában a kooperáció még nem vezet sikerre. A 2022-es országgyűlési választás együttműködési stratégiájának kialakítása még várat magára, az önkormányzati választási modellből nem következik egyértelműen, hogy melyik utat érdemes választani. Ami biztos: az egyéni kerületekben egyetlen össz-ellenzéki jelöltnek van csak esélye a Fidesz kihívójaként megjelenni, míg a *külön vs. közös lista* vitájában mindkét megoldás mellett szólnak érvek.

19 Átlátszó, K-Monitor, Political Capital, Transparency International Magyarország: A szegények voksa – közmunka és a választás tisztaságának kockázatai, 2015. február 19., http://www.valasztasirendszer.hu/wp-content/uploads/PC-Atlatszo-TI-KM_ASzegenyekVoksaKozmunkaEsAVasztasTisztasaganakKockazatai_150219.pdf

20 A Publicus Intézet 2019. október 17-22. között 1001 fő megkérdezésével készített országos reprezentatív közvélemény-kutatása szerint a megkérdezettek összesen négy százalékát befolyásolta a Borkai-ügy abban, hogy részt vegyen-e a választásokon: 3 százalék említette, hogy emiatt ment el, 1 százalék pedig, hogy emiatt maradt otthon – ez összesen kb. negyedmillió szavazót jelent. A választáson való részvételtől való utólagos megnyilatkozások azonban általában is pontatlanok, a választói magatartásra gyakorolt számtalan inger szétszálazása pedig nem elvárható a választadóktól. Ezzel az adattal is érdemes tehát óvatosan bánni. (Publicus Intézet. Borkai-ügy és hatásai az önkormányzati választásokra, 2019. október 26., <https://publicus.hu/blog/borkai-ugy-es-hatasai-az-onkormanyzati-valasztasokra/>)

- » Az önkormányzati választás rengeteg szinten zajlik, ezért jóval nagyobb a tere az együttműködésnek. Ezt erősíti a pártok káderhiánya is; sok esetben könnyebbséget jelent, ha egy településen egy rivális ellenzéki pártnak van jó jelöltje. Ezzel szemben egy országgyűlési választáson mindössze 106 egyéni mandátumon osztozkodhat az összes – együttműködésre hajlandó – párt. A 2022-es választásig hátralévő két és fél évben a konszenzusos egyéni jelöltek megtalálása és felépítése az ellenzék talán legfontosabb feladata. Ennek elmulasztása esetén ugyanis megint csak a pártok zárt ajtók mögötti kétes kimenetelű egyeztetése és lelkes civilek „esélyes jelöltekre” történő szavazásra biztatása marad, ami, mint 2018-ban láttuk, bizonyosan kevés az ellenzéki előretöréshez.
 - » Ennél is nehezebb feladat a konszenzusos miniszterelnök-jelölt megtalálása, amiből a polgármester- és egyénképviselő-jelöltekkel ellentétben csak egy lehet, és ami nem csak személyi kérdés, hanem a pártok közötti vezető szerepről is szól. A legtöbb akna itt van, nem a *közös lista vs. koordinált indulás* vitában.
 - » Abból, hogy az ellenzéki választók sok helyen hajlandók voltak más párt polgármesterjelöltjére szavazni, még nem következik, hogy egy országgyűlési választáson egyetlen közös ellenzéki listában látnák a megoldást. Az esélyes, konszenzusos polgármesterjelöltek kiállítását nem kétséges, hogy díjazták a választók, de az EP-választáson az is látszott, hogy van igényük arra, hogy akár a pártokat meglepve is kifejezzék változó pártpreferenciájukat. Mivel a közvélemény-kutatások ezt nem jelezték előre, egy 2022-es közös lista összeállítása szinte megoldhatatlan legitimációs feladat elé állítaná az ellenzéket. Az előválasztás továbbfejlesztése szóba kerülhet, de (eddig ismereteink szerint) az inkább az egyéni jelöltek kiválasztására tűnik alkalmasnak.
 - » Elkerülhetetlen, hogy a 2019-ben megszerzett önkormányzati pozíciókat a pártok saját hálózatauk, népszerűségük építésére használják. Ez kódolja a rivalizálást a pártok között, de az már csak rajtuk múlik, hogy ez destruktívna vagy konstruktívna bizonyul.
 - » Az „ellenzéki összefogás” mantrázása tehát a 2022-es választási győzelemhez, de még a helyzetbe kerüléshez is bizonyosan kevés.²¹ Ahhoz, hogy a mai ellenzék a kormányváltás kapujába kerülhessen, a kormányzóképeségükről kell elsősorban meggyőzni a rendkívül heterogén választóikat. Az ide vezető első nagy lépést már megtették azzal, hogy az önkormányzati választási eredmények összetörték a Fidesz legyőzhetetlenségének mítoszát. Rengeteg munka áll azonban az ellenzék előtt ahhoz, hogy tényleges kihívóként jelenhessen meg 2022-ben.
- Ha a kistépüléseken nem tud terjeszkedni az ellenzék, akkor az országgyűlési választókerületekben (ahol a legtöbb vidéki választókerületben a nagyvárosokhoz kistépülések is tartoznak) kevés esélye lesz mandátumra váltani a városi erősödést. Nem sok jóval kecsegtet, hogy a 2022-es választás előtt, a lakosságmozgások következtében hozzá kell nyúlni a választókerületi térképhez, s mivel a Fidesz-nek továbbra is megvan a kétharmados parlamentii többsége, vélhetően azokat a kerülethatárokat is módosítani fogja, amelyeket a demográfiai változások miatt nem volna indokolt.
 - Bár az adatok mélyelemzése világossá teszi, hogy a Fidesz továbbra is rendkívül erős, az önkormányzati választáson tapasztalt ellenzéki térfoglalás talán legfontosabb hatása az a percepció, hogy megtört a Fidesz legyőzhetetlenségének mítosza. Ez az a társadalom-lélektani változás, amelyre az ellenzék a jövőben alapozhat.

21 Ceglédi Zoltán már hivatkozott publicisztikájában többek között kifejtette, hogy a közös listát komolyan ambicionáló pártoknak azonnal fuzionálniuk kellene, ha viszont ezt mégsem teszik meg, ne lebegtessék a közös listát. Bár az ötletet a szerző is radikálisnak minősítette, arra rávilágít, hogy a közös lista sokkal inkább kommunikációs fegyver, mint tényleges megoldás az ellenzéki együttműködésre.